

ДНЕВНИКЪТЪ

(стенографски)

на

XV-то обикновено Народно събрание.

Втора редовна сесия.

XXXIX заседание, петък, 29 мартъ 1913 г.

(Открито отъ прѣседателя г. д-ръ С. Даневъ, въ 3 ч. 15 м. слѣдъ пладне)

Прѣседателъ: (Звъни) Засѣданието се открива.

Моля г. секретаря да прѣвери списъка на народнитѣ прѣдставители.

Секретарь В. п. Николовъ: (Прочита списъка. Отсѣдствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Несторъ Абаджиевъ, Никола Алтимирски, Димитъръ х. Баневъ, Петъръ Бешковъ, Златанъ Бръчковъ, Стоянъ Бурмовъ, Велчо Велчевъ, Георги Губидѣльниковъ, Богданъ Дачевъ, Георги Джеvizовъ, Христо х. Димитровъ, Георги Диневъ, Добри Добревъ, Георги Долапчиевъ, Димитъръ Драгиевъ, д-ръ Асѣнъ Златевъ, Димитъръ Икономовъ, Михо Каравасилевъ, Стефанъ Консуловъ, д-ръ Тодоръ Кръстевъ, Герго Лажовъ, Тодоръ Лунгаловъ, Георги Маджаровъ, Ной Марковъ, Руфи Махмудовъ, Иванъ Минчевъ, Минко Михайловъ, Цани Миховъ, Димитъръ Мацайковъ, Димитъръ Нарлиевъ, Никола Начевъ, Теню Начевъ, Георги Недковъ, Недю Николовъ, Петъръ Петрановъ, Иванъ Пецовъ, Христо Пипаловъ, д-ръ Константинъ Помяновъ, Венедиктъ Поповъ, Иванъ Поповъ, Първулъ х. Първуловъ, Василъ Радоевъ, Стефанъ Савовъ, Иванъ Соколовъ, Илия Стаматовъ, Раде Станоевъ, Петъръ Станчевъ, Михаилъ Такевъ, Иванъ Таневъ, Ганчо Торомановъ, д-ръ Цоню Тотевъ, Иванъ Халачовъ, Добри Харизановъ, Мехмедъ х. Хасановъ, Илия Цвѣтковъ, Христо Черешаровъ и Георги Шиваровъ)

Прѣседателъ: Отсѣдствуватъ 57 души, значи, има нужния брой народни прѣдставители, за да се счете Народното събрание за открито и да може да се пристѣпи къмъ дневния редъ.

Прѣди да сторимъ това, съобщавамъ, че прѣдседателството е разрѣшило слѣднитѣ отпуски: на цирпанския народенъ прѣдставителъ Тодоръ Орловъ — 2 дена; на орѣховския Тодоръ Даскаловъ — 3 дена, и на шуменския Сюлейманъ Мемишевъ — 10 дена.

Други народни прѣдставители искатъ също отпуски, но по тѣхнитѣ заявления трѣбва да се произнесе Народното събрание, а именно:

Пловдивскиятъ народенъ прѣдставителъ Велчо Велчевъ иска 3 дена отпускъ. Моля народнитѣ прѣдставители, които приематъ да му се разрѣши исканиятъ отпускъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Пазарджикскиятъ народенъ прѣдставителъ Михаилъ Такевъ иска 5 дена отпускъ. Моля народнитѣ прѣдставители, които приематъ да му се разрѣши исканиятъ отпускъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Ломскиятъ народенъ прѣдставителъ Димитъръ Мицайковъ иска 15 дена отпускъ. Моля народнитѣ прѣдставители, които приематъ да му се разрѣши исканиятъ отпускъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Ловчанскиятъ народенъ прѣдставителъ Минко Каравасилевъ иска 4 дена отпускъ. Моля народнитѣ прѣдставители, които приематъ да му се разрѣши исканиятъ отпускъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Къзълагашкиятъ народенъ прѣдставителъ Георги Долапчиевъ иска 7 дена отпускъ. Моля народнитѣ прѣдставители, които приематъ да му се разрѣши исканиятъ отпускъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Разградскиятъ народенъ прѣдставителъ Димитъръ Икономовъ иска 4 дена отпускъ. Моля народнитѣ прѣдставители, които приематъ да му се разрѣши исканиятъ отпускъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Провадийскиятъ народенъ прѣдставителъ Мехмедъ х. Хасановъ иска 10 дена отпускъ. Моля народнитѣ прѣдставители, които приематъ да му се разрѣши исканиятъ отпускъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Бѣленскиятъ народенъ прѣдставителъ Евтимъ Георгиевъ иска 10 дена отпускъ. Моля народнитѣ прѣдставители, които приематъ да му се разрѣши исканиятъ отпускъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Силистренскиятъ народенъ прѣдставителъ Тодоръ Пчеларовъ иска 10 дена отпускъ. Моля народнитѣ прѣдставители, които приематъ да му се разрѣши исканиятъ отпускъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Айтоскиятъ народенъ прѣдставителъ д-ръ Димо Желѣзовъ иска 10 дена отпускъ. Моля народнитѣ прѣдставители, които приематъ да му се разрѣши исканиятъ отпускъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

И най-сетнѣ, карловскиятъ народенъ прѣдставителъ д-ръ Мичо Вагаровъ иска 20 дена отпускъ, по важни домашни причини. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които сж на мѣстѣ да му се разрѣши този отпускъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Съобщавамъ на народнитѣ прѣдставители, че отъ Министерството на желѣзницитѣ, почитѣ и телеграфитѣ е постъпили законопроектъ за измѣнение закона за експлоатацията на Българскитѣ държавни желѣзници и пристанища. Този законопроектъ е раздаденъ на народнитѣ прѣдставители и ще се тури на дневенъ редъ, ако може, още въ идущето заседание.

Второ, отъ същото министерство е постъпило предложение за приемане на държавна служба за три година на французкия подданикъ Жюль Гилбертъ, и руския такъвъ — Григорий Некрасовъ. И това предложение, което не е отъ законодателенъ характеръ, ще се тури на дневенъ редъ, за да бѣде обсъдено.

Постъпило е едно питане до г. министра на войната отъ софийския народенъ прѣдставителъ Михаилъ Георгиевъ. Въ него запитватъ казва: (Чете)

„По поводъ питането на дупнишкия народенъ прѣдставителъ г. Кознички, вне дадохте обѣщание прѣдъ народното прѣдставителство, че ще разпоредите, съгласно чл. 23 отъ закона за въоръженитѣ сили, да се освободятъ отъ редоветѣ на армията ония отъ опълченцитѣ, чиито синове се намиратъ тоже тамъ.“

„Извѣстно ли Ви е, г. министре, че вслѣдствие тая декларация, опълченцитѣ отъ I-та дружина, III рота: Нако Илиевъ, Соколовъ Йоневъ, Виденъ Пауновъ, Юрданъ Ангеловъ, Вацко Милошевъ и Венко Мачинъ сж правили многократни постъпки, придружени съ изискуемитѣ се документи, да бждатъ уволнени, и че досега не сж успѣли въ това.“

„Извѣстно ли Ви е, че синътъ на първия отъ горѣпосоченитѣ опълченци, Василъ Наковъ, е убитъ, синътъ на втория, Младенъ Соколовъ, отъ 25 драгомански полкъ, VII рота, е тежко раненъ, а опълченецътъ Виденъ Пауновъ е тоже раненъ рамо до рамо съ сина си Петъръ Виденовъ и прѣдъ видъ на това, не намирате ли за наложително да разпоредите, щото горѣпосоченитѣ опълченци, както и всички ония, които законътъ облагодѣтелствува, веднага да бждатъ освободени.“

„Освобождението на опълченцитѣ се различно прилата отъ военнитѣ власти, нѣкои отъ които и досега отказватъ да сторятъ това. Въ последния случай, какви мѣрки мислите да вземете, за да заставите всички еднакво да почитатъ законитѣ и изпълняватъ разпореджанията Ви.“

Това питане ще се съобщи на г. министра на войната, за да даде своя отговоръ въ едно отъ идущитѣ заседания.

Постъпило е второ питане отъ народния прѣдставителъ г. Цонко Харбовъ, пакъ до г. министра на войната: (Чете)

„Въз основа на чл. 60 отъ правилника за вътрѣшния редъ на Народното събрание, права слѣдното питане къмъ г. министра на войната:

„Извѣстно ли му е, че за военни слѣдователи въ царството и въ новоосвободенитѣ мѣста сж назначени лица безъ нужното юридическо образование, или безъ пълно такова, и то при наличността на офицери-юристи, членове на окръжни и апелативни сѣдилища, прѣди мобилизацията; ако това му е извѣстно, не намѣрява ли да стори нѣщо за прѣмахването на тая незаконност, на тая неправда, за да не се подозира, че се ярие друго задъ нея.“

И това питане ще се прѣпрати по надлежния редъ на надлежния министъръ, за да даде своя отговоръ на запитвача.

Постъпили сж нѣколко поздравителни телеграми, които ще прочета.

Първата е отъ прѣдседателя на гражданския клубъ въ кралския Виноградъ д-ръ Новотни, съ слѣдующето съдържание: (Чете)

„Гражданскиятъ клубъ на кралския Виноградъ проявява най-горещи симпатии къмъ братскитѣ побѣдоносни войски на българския народъ, ликува съ тяхъ и пожелава на балканскитѣ славянски държави щастие. Ура!“ (Ржкоплѣскане отъ всички страни)

Втората поздравителна телеграма е отъ градския съветъ на града Касейовицъ, съ слѣдующето съдържание: (Чете)

„Гражданитѣ на Касейовицъ, Чехия, свикани на тържествено събрание, като празнуватъ славната ви побѣда, поздравяватъ възторжено вашитѣ храбри юнаци, които смѣло завладѣха Одринъ.“ (Ржкоплѣскане отъ всички страни)

Третата поздравителна телеграма е отъ клуба „Хавличекъ“ на младата чехска генерация, съ слѣдующето съдържание: (Чете)

„Извѣстието за славното прѣвземане на Одринъ се посрѣщна отъ цѣлия чехски народъ, а особено отъ чехската народна социалистическа младежъ, съ искрена радостъ. Сърдечни благопожелания за великата нова побѣда на славянскитѣ балкански братя въ боя за свободата, правото и справедливостта.“

„Любовта къмъ отечеството и братското единство ви сж дали сила и въ резултатъ — побѣда. Слава на българскитѣ побѣдители и на вашитѣ вѣрни съюзници, сърбитѣ. Ура!“ Прѣдседателъ Ф. Мали и редъ други подписи. (Ржкоплѣскане)

Четвъртата поздравителна телеграма е отъ кмета на Тупаделъ, Луда, съ слѣдующето съдържание: (Чете)

„Побѣдоносното лѣтене на вашитѣ храбри юнаци намѣри отзивъ и у насъ, а извѣстието за падането на Одринъ, моментъ тъй забѣлжителенъ въ историята на славянството, бѣше достойно отпразнувано съ тържествена манифестация при осветлени и окичени съ знамена кѣши и съ музика и стрѣлба, като завърши съ съборъ на всички жители отъ общинитѣ Потехъ и Тупаделъ, отъ кждѣто ви изказваме братски симпатии и поздравъ. Пожелаваме ви отъ дълбочината на душата си, щото лѣтенето на вашитѣ орли да се спре само въ Цариградъ и честитимъ на цѣлия вашъ народъ свободата, така скъпо откупена. Вашата радостъ е и наша, защото се чувствуваме синове на една славянска майка. Прочее, приемете отъ името на всички тия хиляди събрани, братски поздравъ.“ (Ржкоплѣскане отъ всички страни)

Петата поздравителна телеграма е отъ редактора Водакъ, съ доста други подписи, съ слѣдующето съдържание: (Чете)

„Слѣдя прилѣжно извѣстията отъ бойното поле, дѣто се биятъ нашитѣ български, сръбски и черногорски братя, храбри юнаци, съ своя вѣковенъ врагъ — потисника турчинъ, радвамъ се отъ всѣка побѣда на сдруженитѣ славянски армии и позволявамъ си

да поздравя братския български народъ съ всички досегашни и бъдещи успѣхи на бойното поле. Поздравявамъ организирането на великата славянска балканска конфедерация, която навѣрно ще подкрѣпи насъ, чехитѣ, и ще направи живота ни, всрѣдъ морето отъ нѣмски народи, по-поносимъ. Моля да приематъ прѣдставителитѣ на славянскитѣ българи благопожеланието на искрения послѣдователъ на Клофачовитѣ идеи. Редакторъ Зд. Водакъ". (Ржкоплѣскане отъ всички страни)

Постѣпила е още една поздравителна телеграма отъ Краковъ, отъ славянското дружество въ сѣщия градъ, съ слѣдующето съдържание: (Чете)

"Славянското дружество въ Краковъ най-учтиво ви моли да благоволите да прочетете въ едно отъ засѣданията на Народното събрание прѣдъ г. г. народнитѣ прѣдставители долния привѣтъ до братята българи". — Поздравлението е написано на български езикъ.

„Драги братя българи!

„Въ името на славянското дружество въ Краковъ осмѣляваме се да изпратимъ вамъ и на вашата геройска армия изрази на най-горещитѣ ни удивления и радостъ, поради блѣстящитѣ ви побѣди, а особено поради триумфалното прѣвземане на Одринъ

„Когато кървави екове се разнасяха отъ полетата на вашитѣ борби — отъ Лозенградъ, Люле-Бургазъ, Солунъ, Чаталджа и Одринъ — и ние, макаръ безмълвно, винаги дълбоко съчувствувахме на вашето дѣло, като ви пожелавахме най-блѣстящи побѣди и освобождението на братята ви въ Македония и Албания.

„Нашето тежко политическо положение не ни позволяваше да ви дадемъ по-гласни, демонстративни доказателства за нашитѣ чувства, но туй не прѣчеше, щото поляцитѣ, които отъ 100 години се борятъ за своята независимостъ, добръ да разбератъ и дълбоко да почувствуватъ вашитѣ геройски побѣди тѣй, както и вашитѣ геройски жертви

„Днесъ, когато вече почти постигнахте вашата цѣль, когато послѣдниятъ тежкъ неприятелски постъ се прѣдава въ вашитѣ ржѣ, бърза и нашегто младо дружество, поникнало отъ зърното, хвърлено съ ржката на вашитѣ герои отъ Лозенградъ, да се провине:

„Да живѣе България, да живѣе свободниятъ български народъ!

„Да живѣятъ героитѣ, що пролѣха своята крѣвъ за отечеството — а честъ и паметъ вѣчна на тѣзи, които паднаха срѣдъ борбата за идущитѣ поколения!

„Честъ и слава на българскитѣ вождове и на българскитѣ войници-редници!

„Честъ и слава на българскитѣ бащи и майки, що безъ сълза въ окото изпращаха своитѣ синове на бойното поле — поле на побѣди и освобождение!

„Прѣдседателъ Романъ Завилински.

„Секретаръ: Д-ръ Т. С. Грабовски". (Бурни ржкоплѣскания отъ всички страни)

Министъръ Т. Теодоровъ: Да имъ се благодари.

Прѣдседателъ: На всички тѣзи поздравления, отъ ваше име, г. г. народни прѣдставители, азъ ще отправя благодарностъ. (Прието съ ржкоплѣскане отъ всички страни)

Постѣпило е още едно питане отъ чирпанския народенъ прѣдставителъ г. Александъръ Кипровъ, къмъ г. министра на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве, съ слѣдующето съдържание: (Чете)

„Моля г. министра на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве да отговори:

„Първо, извѣстно ли е нему и правителството, че измежду плѣнитѣ одрински турски войски е констатирана въ голѣмъ размѣръ холера азиатика;

„Второ, ако това му е извѣстно, защо е разрѣшено тѣзи плѣнници да бждатъ настанени въ вжтрѣшността на царството, дѣто иматъ прѣмо съприкосновение съ българскитѣ граждани, отъ които вече мнозина сж заболѣли и умрѣли отъ холера, ж

„Трето, какви мѣрки мисли да вземе г. министрътъ на народното здраве за прѣкрятване на холерата, която взема сѣ по-голѣми и по-голѣми размѣри въ страната“.

И това питане ще се прѣпрати на надлежния министъръ, за да даде своя отговоръ.

Прѣди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ, моля г. г. министритѣ, ако има да отговарятъ на нѣкои питання, да понесатъ думата.

Министъръ П. Абрашевъ: Азъ имамъ да отговоря на едно питане на г. д-ръ Провадалиева.

Прѣдседателъ: Има думата г. министрътъ на правосъдието.

Министъръ П. Абрашевъ: Г. г. народни прѣдставители! Дупнишкиятъ народенъ прѣдставителъ г. д-ръ Провадалиевъ е отправилъ къмъ менъ слѣдното питане, на което иска да му отговори: (Чете)

„Да-ли гласуваниятъ законъ за мораториума за сѣга и плащанията на наеми, дължими отъ хотелиери, бакали, кръчмари и въобще търговци, които не сж подъ знамената и които, въпрѣки военното положение, продължаватъ търговията си“. При всичкото си желание да дамъ отговоръ на това питане, азъ смѣтамъ, че това ми е невъзможно. Отговоръ на таква едно питане ще дадатъ сѣдилищата. Каквито обяснения можахъ да дамъ по закона за мораториума, азъ ги дадохъ при гласуването на закона. Сега, прилагането на този законъ е дѣло на сѣдилищата и, като е тѣй, азъ не мога да отговарямъ.

Д-ръ Х. Мутафовъ: Много право.

Прѣдседателъ: Има думата г. министрътъ на войната.

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Къмъ мене сж отправени двѣ питання. Едното е отъ народнитѣ прѣдставители Иванъ Минчевъ и Минко Михайловъ, съ което питатъ така: (Чете) „Възъ основание чл. 107 отъ конституцията, отправяме къмъ васъ слѣдното питане: първо, ония длъжностни лица прѣди обявяването на мобилизацията, които сж били на държавна, окръжна и общинска служба, запасни подофицери и фелдфебели, постѣпили въ редоветѣ на армията и сега изпълняватъ длъжности взводни командири и фелдфебели на роти, справедливо ли е да получаватъ $\frac{1}{2}$ частъ отъ заплатата си, а не като дѣйствующитѣ при еднакви длъжности? Второ, защо сеправи разлика между дѣйствующитѣ такива и запаснитѣ, като на послѣднитѣ се отнема порционна, когато и единитѣ, и другитѣ се хранятъ отъ общия котелъ? И трето, на запаснитѣ подофицери и фелдфебели врѣмето отъ мобилизацията до демобилизацията ще се счита ли свѣрхсрочна служба, двойно или единично, и ще ли се впише въ пенсионнитѣ имъ книжки на тия, които сж служили нужнитѣ години за да се пенсиониратъ?“

По първата точка на настоящето питане имамъ да съобща на г. г. народнитѣ прѣдставители, че съмъ се отнесълъ къмъ Министерството на финанситѣ, за да изтължува надлежния законъ, споредъ който е установено да се плаща $\frac{1}{2}$ заплатата на разнитѣ заварени отъ мобилизацията на държавна, окръжна и общинска служба, а постѣпили по случай мобилизацията въ редоветѣ на войската, да изтължува, казвамъ, тоя законъ въ смисълъ такава, че

подобните получават по-голям от двѣтъ заплати, които имъ се припадат. Именно, ако заемат длъжности, за които заплатитъ бѣдат по-големи по-размѣра си, отколкото $\frac{1}{2}$ отъ припадащата имъ се по заеманата до мобилизацията длъжностъ заплатата, то да се дава по-големата. И, доколкото ми е известно, Финансовото министерство готви такова едно тълкувание да даде на този законъ, съ което, слѣдователно, тази точка остава обяснена.

Втората точка, която се отнася до въпроса, защо на постъпилитъ по мобилизацията подофицери не се дава порционъ така, както подобенъ се дава на свѣрхсрочнитъ, когато и единтъ, и другитъ се хранятъ сѣ отъ котела, това е предметъ, който се урежда отъ едно специално положение за подофицери въ мирно врѣме; тамъ именно е предвидено още отъ мирно врѣме, че при мобилизацията тѣ си запазватъ порционнитъ пари, слѣдователно, както виждате, въ случая, изпълняваме само едно отрано установено положение и всичко се върши точно споредъ това положение. За да се плаща сега порционъ на тѣзи подофицери, които по случай мобилизацията сж подопили, не може, освѣнъ ако се вотира за това специаленъ законъ.

По третата точка отъ питането (Чете) „На запаснитъ подофицери и фелдфебели, врѣмето отъ мобилизацията до демобилизацията, ще се счита ли за свѣрхсрочна служба и ще ли се впише въ пенсионнитъ имъ книжки?“ има да отговоря, че това се регулира отъ закона за пенсиитъ; както тамъ е предвидено, тъй и ще се постъпи, и не може нито да имъ се отнеме правото съ нѣкакво административно разпореждане, нито пъкъ да имъ се добави нѣкакво право.

Второто питане, на което имамъ да отговоря, е на новозагорския народенъ прѣдставителъ г. Василъ Константиновъ. Той пита така: (Чете)

„Извѣстно ли е на г. военния министъръ, че още прѣди мобилизацията, къмъ първото число на м. септември 1912 г., били сж порѣжани около 2.120 памучни антерии за новозагорския пѣши полкъ, които сж доставени наврѣме?“

„Извѣстно ли му е, че тѣзи антерии стоятъ и до днесъ въ склада на гр. Нова-Загора, когато 32 л. новозагорски полкъ прѣкара повече отъ единъ мѣсецъ врѣме въ одринскитъ окопи прѣзъ най-студеното врѣме на мразоветъ, безъ да се използватъ тѣзи антерии?“

„Не мисли ли г. военниятъ министъръ да поиска наказанието на виновнитъ за тази съ лоши послѣдствия грѣшка?“

Това питане азъ получихъ едва днесъ прѣди обѣдъ и за пръвъ пътъ ми става извѣстно, че е имало тамъ въ склада неизползувани 2.120 антерии. Колкото и невѣроятно да изглежда, че стоятъ неизползувани антерии, ако дѣйствително има такива въ склада, вѣроятно трѣбва да има нѣкакво прѣпятствие, или сж бракувани, та вслѣдствие на това не сж въ разпореждането на военната власть и поради това стоятъ неизползувани, или пъкъ трѣбва да има нѣкаква друга причина. Въ всѣки случай, взимамъ актъ отъ това питане; ще направя справка и ако се окаже нѣкой виновенъ за това, че сж стояли тамъ неизползувани тѣзи антерии, когато отъ подобни прѣдмети дѣйствително сме имали толкова належаща нужда, то той ще получи своето наказание.

Прѣдседателъ: Ще пристѣпимъ къмъ дневния редъ — второ четене законопроекта за безплатно прѣвозване по желѣзницитъ стоки въ военно врѣме. Моля г. докладчика да докладва.

Н. Константиновъ: Тоя законопроектъ не е гледанъ въ комисията.

Прѣдседателъ: Азъ го намѣрихъ въ дневния редъ и прѣдположихъ, че е гледанъ.

Д-ръ Х. Мутафовъ: Нѣма и г. министърътъ.

Прѣдседателъ: Тогазъ минаваме къмъ втората точка отъ дневния редъ — разглеждане прѣдложението за изплащане добавъчно възнаграждение 5% на чиновницитъ и служащитъ по вѣдомството на пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ за прослужени непрѣкъснато петъ години въ единъ и сѣщи класъ, или разредъ.

Има думата г. министърътъ на финанситъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Поради отсъствието на г. министра на желѣзницитъ, моля да се остави разглеждането на това прѣдложение за слѣдующето заседание.

Прѣдседателъ: Минаваме на слѣдующата точка отъ дневния редъ — разглеждане прѣдложението на хасковския народенъ прѣдставителъ г. д-ръ Никола Радевъ, за измѣнение §§ 11 и 12 отъ положението за паричното довольствие на военнослужащитъ въ военно врѣме.

Моля г. Радева да се яви на трибуната и прочете своето прѣдложение.

Д-ръ Н. Радевъ: (Чете)

„Прѣдложение

за измѣнение § § 11 и 12 отъ положението за паричното довольствие на военнослужащитъ въ военно врѣме.

„Г. г. народни прѣдставители,

„На основание чл. 109 отъ конституцията и чл. 36 отъ правилника за вътрѣшния редъ на Народното събрание, правя слѣдното законодателно прѣдложение:

„§ § 11 и 12 отъ положението за паричното довольствие на военнослужащитъ въ военно врѣме се измѣни въ слѣдната смисълъ:

„Раненитъ и болни офицери, които се намиратъ на лѣчение въ болницитъ въ вътрѣшността на царството или въ болницитъ въ района на бойнитъ дѣйствия, както и ония, които, като ранени и болни имъ е дадено отпущъ, получаватъ полеви (дневни) пари, както офицеритъ въ строя.

„Това положение ще има сила отъ деня на обявяване мобилизацията.

„София, 11 мартъ 1913 г.

„Вносителъ:

„Хасковски нар. прѣдстав.: Д-ръ Н. Радевъ.

„Поддържаеме горното прѣдложение: И. С. Бобчевъ, И. Балтаджиевъ, М. Райновъ, х. В. Бобошевски, Г. Мартиновъ, Т. Даскаловъ, Н. Николовъ, П. Кировъ, Г. Торомановъ, Ж. Влашки, К. Попкръстевъ, П. Петрановъ, И. Толевъ, П. Пешевъ, Г. п. Димитровъ, Е. х. Салимовъ, М. Месудовъ, Г. Икономовъ, С. Георгиевъ, Д. Неновъ, А. Малиновъ, З. Бръчковъ, И. Минчевъ, С. Бурмовъ, П. Разсукановъ, И. Абрашевъ, Г. Христовъ, И. Таневъ, Д. Патжмовъ, М. Каравасилевъ, П. Бешковъ, П. х. Първуловъ, Е. Георгиевъ, И. Еневъ, П. х. Ламбовъ, И. Андрѣевъ, Г. Т. Пѣевъ, С. Консуловъ, А. Мандевъ, И. Миневъ, Х. Черепаровъ, д-ръ Ц. Тотевъ, М. Гайдовъ, А. Горановъ, С. Славовъ, Н. Ченковъ, К. Славовъ, Г. Коцевъ, И. Казанджиевъ, М. Георгиевъ, д-ръ Д. Желѣзовъ, Д. Тончевъ, А. Мустаковъ, Х. Хаджиевъ, Д. Ганчевъ и Д. Петковъ.

Г. г. народни прѣдставители! Мотивитъ, които ме накарала да направя това прѣдложение, сж слѣднитъ. Офицеритъ въ мирно врѣме получаватъ заплатата, която, съгласно така нареченото положение за па-

ричното доволствие на военнослужащите въ мирно време, въз основа на което въ бюджета ежегодно се прѣдвиждат суми, се състои отъ заплатата по чина, отъ заплатата по длъжност и отъ така нареченитѣ въ София гарнизонни пари, а въ случай на лагеръ — и отъ лагерни пари. Съвокупността на всички тѣзи видове доволствия съставлява заплатата на офицеритѣ, съотвѣтно длъжноститѣ и чиноветѣ, които иматъ. За военно време, въ 1903 г. се изработи едно положение, наречено „положение за паричното доволствие на военнослужащите въ военно време“. Това положение, изработено по административенъ редъ, е утвърдено съ рѣшение отъ XIII-то обикновено Народно събрание, въ първата му редовна сесия, на 23 януарий 1904 г. То е минало само на едно четене, защото, като положение, утвърдено съ указъ, искало се е само неговото одобрение. При самото му приемане сж станали кратки дебати, въ които въпросътъ, който ни занимава тукъ, почти не е билъ засегнатъ. Исказано е било само мнѣние, че това положение, понеже нормира материя отъ законодателенъ характеръ, трѣбвало да мине на три четения, като законъ. Обаче, става тогавашниятъ министъръ-прѣседателъ, покойниятъ Димитъръ Петковъ, прави въпросъ на довѣрие и въпросътъ се свършва — прѣдложението се приема само на едно четене. Въ това положение, параграфитѣ, които искамъ да се измѣнятъ и на които искамъ да направя една малка корекция съ моето прѣдложение, гласятъ така. И за да бѣде ясно на васъ, г. г. народни прѣдставители, до каква степенъ е законно и справедливо това, което съмъ прѣдложилъ, азъ ще прочета тѣзи параграфи, за да видите каква дерогация, какво отклонение правятъ отъ положението за паричното доволствие на военнослужащите въ мирно време. Прѣди всичко, въ мирно време, когато офицерътъ е заболѣлъ или бѣде въ отпускъ, той получава всичкитѣ свои видове парични доволствия, прѣдвидени въ положението. Шомъ като е боленъ и шомъ като има право на отпускъ въ размѣри, каквито законътъ прѣдвижда, той получава всичкитѣ видове свои заплати: по начинъ, по длъжностъ и всички други — гарнизонни пари и пр., безъ никакво намаляние. За военно време е направено едно ново разчленение въ този смисълъ, че паричното съдържание на офицера се раздѣля на заплата по чинъ и по длъжностъ, разпрѣдѣлена въ положението на разреди, и подиръ това, отъ дневни и полеви пари. За да бѣде ясно прѣдъ васъ, азъ ще ви прочета съотвѣтнитѣ параграфи отъ положението. § 10 отъ това положение, който прѣдвижда дневни пари на офицеритѣ и който казва: (Чете) „Отъ деня на мобилизацията на войската, всички състоящи на служба и на лице военнослужащи, съ изключение на войницитѣ, получаваатъ дневни пари въ слѣдующитѣ размѣри: ... — започватъ разредитѣ по длъжностъ и размѣра на дневнитѣ пари, които получаваатъ. „Кандидатъ за запасенъ подпоручикъ и портупей-юнкеръ — по 2 л.“ Подиръ това слѣдва една забѣлѣжка къмъ чл. 10, която казва: „Раненитѣ и заболѣлитѣ прѣзъ врѣмето, докато трае военното положение, получаваатъ такива дневни пари прѣзъ всичкото врѣме на общо основание“. Както виждате, дневни пари и всички видове доволствия за ранени и болни се признаватъ, както и въ мирно време. По-нататкъ слѣдва чл. 11: (Чете) „Отъ деня на започване военнитѣ операции до прѣкръпяването имъ военнослужащите, споменати въ горния § 10, състоящи на служба и на лице въ частитѣ, управленията и учрѣжденията, които се намиратъ на театра на военнитѣ дѣйствия, получаваатъ, независимо отъ дневнитѣ пари, и полеви дневни пари, въ размѣръ равенъ на дневнитѣ пари“.

Тази е фразата — „и на лице“ — която дава основание за тълкуване да се лишаватъ заболѣлитѣ и ранени офицери отъ тѣзи пари, които имъ се слѣдватъ. Това бѣше за полевитѣ пари отъ почване на враждебнитѣ дѣйствия. Подиръ туй слѣдва § 12, който казва: (Чете) „Ако военнитѣ операции прѣминатъ на чужда територия, то упоменатитѣ по-горѣ военнослужащи, за прѣзъ врѣмето докато операцийтѣ траятъ задъ границитѣ на княжеството, получаваатъ полевитѣ дневни пари въ двоенъ размѣръ“. И понеже тукъ се изрично уговаря, че офицерътъ, за да получи полеви пари отъ почването на враждебнитѣ дѣйствия, или двойни полеви пари, отъ какъ военнитѣ операции минатъ въ чужда територия, трѣбва да бѣде на лице, шомъ като е заболѣлъ, шомъ има отпускъ по болестъ, нему не се даватъ тия двойни полеви пари. Въ това число подпадатъ много офицери, ранени, осакатени и такива, които измръзнаха въ траншеитѣ прѣзъ врѣме на пълното примирие, които стоеха на позициитѣ и които офицери, като сж дошли въ вѣтрѣшността на държавата, като сж вече излѣзли отъ „и не сж на лице въ частитѣ си“, не получаваатъ тѣзи пари. Казахъ, мотивътъ да направя това прѣдложение бѣше онуй чувство на справедливостъ, което ме възнува, и споредъ което намирамъ, че, ако въ мирно време тѣзи офицери, които иматъ отпускъ или сж заболѣли, получаваатъ всичкитѣ тѣзи видове доволствия, въ военно време има *raison de plus* — съ по-голъмо основание трѣбва да ги получаваатъ, както тѣхнитѣ другари, които се намиратъ въ строя. За туй, че офицерътъ е билъ раненъ, за туй, че е изпълнилъ своя свещенъ дългъ къмъ отечеството, че е останалъ безъ кракъ или ръка, ние нѣмаме основание или право да го лишаваме отъ тѣзи двойни пари. И по-сѣме нѣма никаква забѣлѣжка къмъ послѣднитѣ два члена, какъвато има въ горния чл. 10, тѣзи офицери ги лишаваме отъ това право да получаваатъ полеви дневни пари. Когато по-рано направихъ своето питане, азъ смѣтахъ, г. г. народни прѣдставители, че г. министърътъ на войната по силата на своята властъ, съзнавайки всичката неоснователностъ и неправдивостъ на това положение, то ще бѣде поправено съ едно прѣдложение по законодателенъ редъ отъ самия министъръ. Г. министърътъ обаче — азъ имамъ тукъ стенограмитѣ на неговия отговоръ — изрично признава, че въ това положение за паричното доволствие въ военно време имало не само туй, което азъ възбудихъ, но имало и много други работи недостатъчно проучени, но поради бързото обявяване на войната, записанъ въ други работи, не е ималъ възможностъ нито той, нито правителството да направи едно прѣдложение за измѣнението и на други неправилности, които съществували въ това положение.

Азъ, обаче, съзнавайки, че това, за което запитахъ г. министра е законно и справедливо и че ние, народнитѣ прѣдставители, които се възхищаваме отъ дѣятелността на нашата армия и нейнитѣ водители офицеритѣ, трѣбва да го приемемъ, като справедливо и основателно, заявихъ още тогава, че ще направя нужното законодателно прѣдложение, и, изпълнявайки това свое обѣщане, азъ направихъ това прѣдложение, което се намира днесъ прѣдъ васъ.

Тѣй прѣпѣнено положението, както го виждате, и понеже тукъ между васъ, г. г. народни прѣдставители, има маса запасни офицери, и тѣ знаятъ, че това, което азъ твърдя е вѣрно, и ако въ мирно време офицерътъ, когато е боленъ, или има отпускъ по болестъ, получава всички видове парични доволствия, питамъ тогвазъ, кой е мотивътъ, за да лишаваме отъ тѣхъ тѣзи офицери, които сж се върнали отъ бойното поле? Азъ говоря, *nota bene*, за офицеритѣ отъ дѣйствующата армия, ранени на бойното поле и дошли на лѣчение въ вѣтрѣшността, и за тѣзи.

които сж заболѣли въ траншеитѣ и позицитѣ, или затуй, че иматъ отпускъ поради ранитѣ си, повтарямъ, за тѣхъ говоря и заявявамъ, че тѣ заслужаватъ тѣзи видове парични доволствия.

П. Кировъ: Само за дѣйствующитѣ ли се отнася?

Д-ръ Н. Радевъ: За офицеритѣ отъ дѣйствующата армия, която се бие на бойното поле.

А. Мандевъ: Запаснитѣ офицери и тѣ се биятъ.

Д-ръ Н. Радевъ: За всички, които се биятъ. Като говоря за офицери отъ дѣйствующата армия, г-да, разбирамъ и трѣбва да се разбира, всѣки единъ офицеръ, който може да е и отъ запаснитѣ, но щомъ е облѣтълъ мундира, той вече не е запасенъ, той е въ дѣйствующата армия. Така че, въ това число разбирамъ и новосформированитѣ полкове, отъ 36-я наплатъкъ, които сж дѣйствующа армия. Питамъ се тогавъ, ако нѣма никакви съображения, освѣнъ това да се направи нѣкаква икономия, не съмъ ли въ правото си да искамъ — и азъ се надѣвамъ, правя апелъ къмъ респективнитѣ г. г. министри — щото това предложение да бѣде прието, защото то въ тази форма е правдиво и основателно? Ние нѣмаме причина да лишаваме ранени и болни офицери отъ това, което получаватъ тѣхнитѣ здрави другари на бойното поле. Защото, споредъ моето разбиране, всѣки единъ офицеръ, който би правилъ тази смѣтка, че слѣдъ като бѣде раненъ или заболѣе отъ ревматизъмъ въ траншеитѣ и бѣде докаранъ на лѣчение, ще бѣде наказанъ материално, като не получава всичко, което получаватъ неговитѣ другари, ще вземе всички мѣрки, да се обезпечи, да може да бѣде постоянно налице — въ строя. То какъвъ начинъ — не знамъ и не желая да влизамъ въ подробности.

Единствениятъ мотивъ, който би билъ въ положението да отклони това рѣшение, е слѣдниятъ. Въ врѣме на война, ако ние възнаграждаваме раненитѣ и болнитѣ офицери еднакво съ здравитѣ, то тѣ, щомъ единъ пътъ сж ранени или заболѣятъ, ще се отклоняватъ да се явяватъ въ своитѣ части. Това съображение дори ми се изказа. Едно подобно съображение, което може да бѣде само догадка, не може и не трѣбва да легне въ основата на единъ законъ. Защото ще бѣде много неоснователно и неморално, ако щете, само по една такава догадка, да лишаваме отъ това право на заплата, въ формата на дневни пари, раненитѣ и заболѣли офицери. За тази работа има специални лѣкарски комисии, които ги прѣглеждатъ, които прѣдвѣнхаватъ кой офицеръ има нужда да остане на цѣрене, да получи отпускъ. Ако се намѣри, че единъ офицеръ има нужда отъ цѣрене и отъ отпускъ, нѣмаме основание да го лишимъ отъ тази заплата въ формата на дневни и полеви пари; а ако се намѣри, че този офицеръ трѣбва да отиде въ строя, той ще отиде. Така че, това съображение не може да послужи за основание да лишаваме тия офицери отъ дневни и полеви пари, подъ прѣдлогъ, че много офицери ще останатъ вънъ отъ строя.

Г. г. народни прѣдставители, трѣбва да заявя, че — за честъ на българското офицерство — когато направихъ предложението, азъ не бѣхъ молень отъ никого да права това предложение. Идеята се породила у мене още въ първитѣ числа на мѣсець октомврий, когато започнаха да пристигатъ болни и ранени офицери въ нашитѣ болници. Когато бѣхъ въ Климентинската болница, на 18 и 19 октомврий, явиха се маса ранени офицери; между тѣхъ имаше единъ-двама, които ми заявиха, че тѣхнитѣ багажи се били изгубили, че всичко, което имали, пропаднало на бойното поле, когато ги ранили. И единиятъ, и другиятъ ми казаха, че понеже сж дошли болни тукъ, прѣдполагали, че нѣмало да получаватъ полеви дневни

пари. Казаха ми го не въ форма на оплакване и сигурно, а съвършено случайно и като прѣдположение. Азъ се заинтересувахъ да видя, да-ли това е така, и наистина, както виждате отъ положението, оказа се, че тѣзи хора сж лишени отъ полеви дневни пари. Обаче, по силата на това, което изтъгнахъ прѣдъ васъ, като имахъ прѣдъ видъ, че полевитѣ и дневни пари сж частъ отъ паричното съдържание, което се получава и въ мирно врѣме, само че въ военно врѣме е разпрѣдѣлено въ тази форма на категории — на дневни пари и полеви пари — азъ намѣрихъ, че е основателно и справедливо да имъ бѣждатъ платени. По-късно, слѣдъ моето питане вече получавашъ много писма отъ офицери, и то не само отъ ранени и болни, но и здрави, които го намираха основателно и справедливо. Когато ходихъ въ Одринъ, имахъ случай да питамъ повече отъ 50 души офицери и всички намираха, че това положение — да бѣждатъ лишавани раненитѣ и болнитѣ имъ другари отъ това, което получаватъ тѣ — е много неоснователно, неправдиво. Ето защо азъ намирамъ, че предложението въ тази форма, както съмъ го прѣдставилъ, ще трѣбва да прѣтърпи една малка корекция, за да бѣде въ духа на самото положение. Моето предложение цѣло безъ измѣнение трѣбва да стане забѣлѣжка, която е и къмъ § 10, и която не остава, освѣнъ да бѣде повторена и къмъ § § 11 и 12 въ смисълъ, че офицеритѣ, заболѣли или ранени и дошли отъ бойното поле, получаватъ дневнитѣ, и обикновенитѣ, и двойнитѣ полеви пари, на общо основанне, както своитѣ другари, които се намиратъ въ строя. По този начинъ нѣма да влѣземъ въ противорѣчие съ текста на положението, а заедно съ това ще изправимъ и една несправедливостъ. Това е досѣжно вътрѣшното съдържание на предложението ми.

Досѣжно формата, въ която трѣбва да бѣде изпълнено, азъ мисля, че това предложение не трѣбва да мине на три четения, защото, както изтъгнахъ, самото положение, на което искамъ да направя това измѣнение въ формата на забѣлѣжка, къмъ § § 11 и 12 е минало само на едно четене. На стр. 2193 отъ дневника на XIII-то обикновено Народно събрание, заседание отъ 23 януарий 1904 г., това положение е прието на едно четене. По-късно, миналата година, когато въ мѣсець септемврий бѣхме сезирани съ промѣната на таблицата за разпрѣдѣление на разредитѣ, въ която трѣбваше да станатъ известни измѣнения по новата организационна наредба въ армията, тогава ние приехме пакъ на едно четене въ Народното събрание измѣнението на цѣлата тази таблица, а именно въ заседанието на 25 септемврий 1912 г. Понеже то е административно положение, утвѣрдено само съ едно рѣшение на Народното събрание, азъ считамъ, че и това предложение, което правя, ще може само съ едно четене да мине и това ще бѣде правилно. Толкозъ повече, че ако самиятъ законъ е приетъ съ едно четене, то една забѣлѣжка или една поправка, ако би да се приеме на три четения — това ще бѣде една аномалия въ нашето законодателство. Ето защо, азъ ходатайствувамъ и прѣдъ г. г. министритѣ и прѣдъ васъ, г. г. народни прѣдставители, да приемете, което ще бѣде правилно, ще прави честъ на нашето прѣдставителство, и ние ще бѣдемъ послѣдователни, ако рѣшимъ, щото това предложение въ тази форма, въ тази корекция, като забѣлѣжка, да бѣде минато само на едно четене, още повече, казахъ, че самото положение е прието съ едно рѣшение на Народното събрание; самиятъ законъ е четенъ единъ пътъ; даже той не е билъ напечатанъ, както се вижда и отъ самитѣ дневници, и не е билъ раздаденъ на народнитѣ прѣдставители; та, за едно предложение, което сега правимъ, толкозъ основателно и правдиво, ще бѣде губене на

време да го пращаме въ комисията и да минава на три четения.

Тукъ мимоходомъ ще забѣлѣжа едно нѣщо, което считамъ така сжщо неправо. Ние, при прокарането на закона за мораториума, сжщо така сме постигнали. Съ едно четене прокарахме указа за одобрение рѣшението за мораториума, а подиръ това, въ тази сесия, съ законъ, направихме допълнение за продължение срока на мораториума. Азъ мисля, че това е неправилно и, като така, ще ходатайствувамъ прѣдъ васъ да mine моето прѣдложение само на едно четене, и моля респективнитѣ министри да приематъ това, което е по-правилно и по-справедливо отъ точка зрѣние на принципа за законодателствуване у насъ.

Най-накрая, г. г. народни прѣдставители, като имамъ прѣдъ видъ, че туй, което ние правимъ, правимъ го за онѣзи нещастни български офицери, които изгълниха своя дългъ на бойното поле, пакъ повтарямъ — за офицеритѣ, които сж били въ строя, въ дѣйствующата армия; като знаете, че тѣзи двойни поледи пари получаватъ началници на гари, коменданти на градове, които никой пакъ не отидоха срѣщу опасноститѣ, тамъ дѣто се стрѣля, дѣто сж бойнитѣ дѣйствия, и ако тѣзи пари получаватъ всичкитѣ офицери, находящи се въ тилового управление, които никой пакъ не излѣзоха отъ канцелариитѣ, съгласете се, че е много основателно да ги дадемъ на сжщото основание, на всички онѣзи достойни борци, които отидоха на бойното поле и се върнаха, кой безъ една ржка, кой безъ двѣ. Ако не бихъ ви затруднилъ, бихъ ви челъ цѣла верига писма, за да видите съ какво чувство тѣзи офицери се обръщатъ къмъ мене, когато казватъ: ако не ни се даде туй, което ние искате напълно основателно и правдиво, знайте, че не ще бждемъ спокойни, че ние ще бждемъ онеправдани спрѣмо нашитѣ другари, които получаватъ туй, отъ което насъ лишаватъ. И тогава ще излѣзе, че освѣнъ ранитѣ, които носимъ съ себе си, и сме станали половинъ хора, заедно съ това сж ни наказали, безъ никакво основание, и материялно. Държавата нѣма да направи никаква икономия отъ тѣзи 40—50 хиляди, та нека бѣдатъ и 100 хиляди лева; но съ туй ще даде единъ изразъ на нашата благодарностъ и признателностъ къмъ тѣзи офицери, които съ своята кръвъ пишатъ днесъ на бойнитѣ полетата новата, най-свѣтла история на България. Ето защо, азъ правя апелъ къмъ васъ, г. министри, и къмъ васъ, г. г. народни прѣдставители, да бжде одобрено това прѣдложение, защото това ще бжде единъ актъ на висока справедливостъ.

Прѣдседателъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Александъръ Малиновъ.

А. Малиновъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ съмъ подписалъ прѣдложението на другаря си г. Радевъ и, слѣдователно, по принципъ нѣма какво да кажа противъ това подписано и отъ мене прѣдложение. Азъ съмъ на мнѣние, че прѣдложението на г. Радева гони да поправи една неправда. Тази неправда е толкова по-голяма, ако си припомнимъ, че двойнитѣ дневни пари получаватъ редъ офицери, въпрѣки закона, въпрѣки § 13 отъ положението за паричното доволствие на военнослужащитѣ.

Г. Радевъ ни обясни, че това положение за паричното доволствие на военнослужащитѣ е законъ. То е минало на едно четене — споредъ моето разбиране неправилно — вмѣсто да mine на три четения. Така или иначе, то е законъ.

Споредъ § 13 отъ това положение за паричното доволствие на военнослужащитѣ се вижда ясно, че трѣбва да се плащатъ двойни поледи пари само на онѣзи офицери, които се намиратъ на театра на военнитѣ дѣйствия, и то, ако тѣзи военни дѣйствия се

вършатъ извънъ границитѣ на царството. § 13 е толкова ясенъ, е толкова категориченъ, че никакво разпространително тълкувание не търпи. При все това, фактъ е — и г. министърътъ на войната нѣма да го откаже — че тѣзи двойни поледи пари получаватъ не само офицеритѣ, които се намиратъ на театра на военнитѣ дѣйствия и извънъ границитѣ на царството, но и тѣзи, които се намиратъ въ едни изкуствени, произволно създадени, райони вжтрѣ въ царството. Азъ питамъ г. военния министъръ, на какво основание се плащатъ двойни поледи пари на тѣзи г. г. офицери?

Министъръ Т. Теодоровъ: Не получаватъ двойни поледи.

А. Малиновъ: По-нататкъ ще обясня и ще видете, че е вѣрно.

Д. Петковъ: Двойни дневни.

А. Малиновъ: Да. На какво основание имъ се плащатъ тѣзи пари тогава, когато това плащане не се прѣдвижда отъ § 13 на положението за паричното доволствие на военнослужащитѣ. Азъ, частно, знамъ това основание: има една секретна заповѣдъ на министра на войната, съ която дава едно разпространително, автентично тълкувание на чл. 13 отъ положението за паричното доволствие на военнослужащитѣ. Тази секретна заповѣдъ, въ която, ужъ де, се съдържа тълкуванието на § 11 и 12, не е нищо друго, освѣнъ едно законодателно нареждане, допълнение къмъ § 13 отъ казаното положение, за да се плащатъ тѣзи пари и на офицеритѣ, които се намиратъ въ специални, създадени по усмотрѣнието на военнитѣ власти, райони въ прѣдѣлитѣ на царството. Азъ нѣмамъ нищо противъ това плащане. Но това плащане, за да бжде редовно, трѣбва да почива на нѣкакъвъ законъ, поне на такъвъ законъ, какъвто е положението за паричното доволствие на армията. Слѣдователно, секретната заповѣдъ, за която азъ говоря и която г. министърътъ на войната нѣма да откаже, ще трѣбва да се внесе въ Народното събрание, да бжде разгледана и вотирана, тъй както въ 1903 и 1904 г. е било внесено това положение, което се тълкува съ заповѣдта. Тогава не е било внесено, министъръ-прѣдседателътъ е поискалъ довѣрие, това довѣрие му е било дадено отъ Народното събрание и положението е минало на едно четене. Така или иначе, Народното събрание и правителството въ 1903 и 1904 г. сж направили всичко възможно, за да бжде редовно плащането на паритѣ на офицери, които се намиратъ на театра на военнитѣ дѣйствия, задъ прѣдѣлитѣ на царството. За да бжде редовно плащането и на офицеритѣ, които се намиратъ въ царството, но въ районитѣ, опрѣдѣлени отъ Военното министерство, секретната заповѣдъ, за която азъ говоря, трѣбва да се внесе тукъ, въ Народното събрание, за одобрение; иначе, всичкитѣ станали досега плащания, на двойни дневни сж плащания незаконни, произволни.

Когато азъ подписвахъ прѣдложението на г. Радева, имахъ прѣдъ видъ тази неправда, която констатирамъ сега. Ако има нѣкакво основание да се плащатъ тѣзи пари на офицеритѣ, които сж вжтрѣ въ царството, въ нѣкакви райони въ тила на армията, и то на основание на нѣкаква секретна заповѣдъ, *raison de plus* имаме основание да плащаме добръ на тѣзи г. г. офицери, за които се е погрижилъ г. Радевъ, които наистина сж пострадали на бойното поле и заболѣли или ранени, сж дошли тукъ да се лѣкуватъ. На тѣхъ сега не се плаща, а на онѣзи, които нигде не сж видѣли бойното поле и не сж го поминисвали, само защото сж били щастливи да се на-

мъртъв въ тоя районъ, който прѣдвизжда секретната заповѣдъ на г. министра, трѣбва да получаватъ двойни дневни. Това накара и мене да подпиша прѣдложението на г. Радева. Свършвамъ и моля г. министъра, който самъ намира, че това положение за паричното довольствие на военнослужащитѣ не е свършено, че трѣбва да се поправи, да внесе за одобрение отъ Народното събрание било секретната си заповѣдъ, за която азъ говоря, било една добавка къмъ § 13 отъ това положение, за да бѣде оправдано плащането на двойнитѣ дневни пари на г. г. военнослужащитѣ, които се намиратъ въ царството и които никакъ не сж прѣвключвали неговитѣ прѣдѣли. Това сж думитѣ, които искахъ да кажа.

Прѣседателтъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Янко Сакжзовъ.

Я. Сакжзовъ: Г. г. народни прѣдставители! Вносителятъ на това прѣдложение излиза отъ принципъ на справедливостта и пледира прѣдъ васъ, щото тази справедливостъ да бѣде разпространена и върху ония офицери, които сж излѣзли отъ бойната линия и сж се върнали у насъ като ранени, болни и т. н.

Г. Малиновъ разширява тази справедливостъ и ви казва, че ако справедливостта, която се изисква отъ г. Радева, бѣде дѣйствително такава, която ние трѣбва да подкрѣпимъ, то добръ ще бѣде — щомъ г. министрътъ е излѣзълъ извънъ закона, като е далъ една секретна заповѣдъ, щото онѣзи офицери, които сж въ нашитѣ прѣдѣли, да получаватъ двойни пари — *raison de plus*, казва той, ще бѣде да ги получаватъ и онѣзи, които сж били на бойното поле и не по тѣхна воля сж се поболѣли, или ранили. Както виждате, г. г. народни прѣдставители, говори се сѣ за справедливостъ. Азъ сжщо съмъ единъ поддръжникъ на тази справедливостъ и, мисля, тѣй горещъ, както г. Радевъ, и не по-малко настойчивъ, отколкуто е г. Малиновъ. Но, г. г. народни прѣдставители, тази справедливостъ би била още по-висока, би била още по-достойна за нашата подкрѣпка, ако ние вникнемъ въ самото това положение, което тукъ едни искатъ да узаконятъ, а други — отъ тамъ навѣрно (Сочи г. г. министритѣ) — ще искатъ да го оставятъ тѣй, както си е било.

Г. г. народни прѣдставители! Вие чухте отъ г. Радева, като какъ е било прокарано онова положение въ 1903 г. Азъ се заинтересувахъ още по-рано, прѣди нѣколко мѣсеца, да видя това положение. То е било внесено въ Народното събрание и ми се чини, че дори прѣдставителя на сегашното болшинство, г. Слави Славовъ и още нѣкои, даже поддръжани отъ сегашния г. финансовъ министръ, сж искали, щото туй положение да не бѣде прокарано като едно рѣшение, а да бѣде прокарано като единъ законъ, който да се гледа на първо и второ четене, което, г. г. народни прѣдставители, означава, да се вникне въ неговата подробностъ, не само изобщо да бѣде прието на едно четене, като изцѣло, групово, неразчленявано. Вие, мисля, схващате разликата между едно прѣдложение, което има формата на законъ, и едно прѣдложение, което се приема като едно рѣшение. Тогава, прѣзъ 1903 г. бѣ направена една голѣма несправедливостъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Отдѣ накждѣ?

Я. Сакжзовъ: Това е моето мнѣние.

Д-ръ Н. Генадиевъ: То е въпросъ на тълкувание.

Я. Сакжзовъ: Безъ съмнѣние, това е въпросъ на тълкувание. Но когато ние приемаме всички подобни разпорѣждания, които се касатъ до частни отдѣли,

всѣки единъ, отъ които отдѣлно трѣбва да бѣде измѣняванъ и, слѣдователно, разглежданъ и вотиранъ тукъ въ Народното събрание, вие не можете да ни искате единъ вотъ за една група отъ отдѣлни разпорѣждания. Народното събрание може да си даде рѣшението и съгласието, щото продоволствието и довольствието, плащането на офицеритѣ въ военно врѣме, да бѣде уредено по единъ извѣстенъ принципъ. Но когато се касае до частичнитѣ, до второстепеннитѣ нѣща, до подробноститѣ, тамъ Народното събрание за всѣка една подробностъ ще иска свѣдѣния, защо вие разбирате тая подробностъ така, а не иначе. Ето дѣ е смисълътъ, ето дѣ е законността и беззаконието на едното и другото рѣшение. Беззаконие е по моему, ако искате отъ Народното събрание да ви вотира заедно съ принципа и подробността. Когато вотираме единъ законъ на първо четене, ние вотираме изобщо цѣлото положение, само по себе си, по принципъ. На второ четене ние вече влизаме въ подробноститѣ му, да-ли тѣ сж справедливи, да-ли иматъ основания, да-ли не могатъ да бѣдатъ измѣнени нѣкакъ друго-яче. Ето защо, г. Генадиевъ, азъ смѣтамъ, че подобно рѣшение би трѣбовало да бѣде прокарано тукъ и на второ четене, за да влѣземъ въ подробноститѣ му.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Но това не съставлява нито несправедливостъ, нито беззаконие.

Я. Сакжзовъ: Безъ съмнѣние, възъ основа на цѣлата наша работа, която вършимъ, то е беззаконие; то е противъ всички парламентарни обичаи, противъ цѣлия нашъ конституционализъмъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Тѣй го разбирате Вие. То е въпросъ на тълкувание. Но тукъ нѣма смисълъ да се употребява нито думата несправедливо, нито думата беззаконие.

Я. Сакжзовъ: Има смисълъ да бѣде употребено нѣщо повече: то бѣ прокарано контрабанда.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Защо?

Я. Сакжзовъ: Защото — г. Тодоровъ говорилъ тогава цѣла часъ — това е било противъ правилника. Азъ четохъ дневникитѣ отъ тогава. Не ме карайте да споримъ за нѣща, които сж биле прѣди Адама и Ева.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Азъ съмъ готовъ да споря съ Васъ. Не съмъ азъ, който ще избѣгамъ отъ споръ.

Я. Сакжзовъ: Безъ съмнѣние, Вие сте единъ добъръ диспутаторъ, но това не показва, че Вие сте въ правото си.

Прѣседателтъ: Говорете по-нататъкъ, г. Сакжзовъ.

Я. Сакжзовъ: По-нататъкъ, ако, казвамъ, това е беззаконие, ако това положение е прокарано тѣй контрабанда, ние бихме очаквали отъ едно наше правителство, което е въ прѣдвечерието на войната, когато тая война дѣйствително ще се започне, бихме очаквали казвамъ, щото дневното правителство да ни накара да се занимаемъ съ него, дори азъ бихъ казалъ, дневното правителство, прѣдъ видъ на това, че ще започва войната, трѣбваше да ни изработи едно положение, което да отговаря и на справедливостта, и на съразмѣрността въ възнаграждението на тия, които ние пращаме да работятъ заради насъ, като цѣло, като държава. Това нѣщо сжщо не бѣ направено тогава. Въ септемврий мѣсецъ, когато ние бѣхме повикани тукъ, това положение мина

съ един измѣненіи, които г. военниятъ министъръ внесе. Сега ние виждаме, че тамъ имало нѣкакви несправедливости, каквито г. Радевъ ни показва. Безъ съмнѣние, това е несправедливо. Да бждете щедри спрѣмо тия, които сж на бойното поле, а когато тѣ, като ранени, излѣзатъ отъ тамъ и, слѣдователно, иматъ нужда тукъ и себе си да цѣрятъ и много по-голямъ разноски да правятъ за своето цѣрение — азъ съмъ виждалъ такива — несправедливо е, г. г. народни прѣдставители, да правимъ разлика между ония военни и тия, които излизатъ извънъ строя, като ранени, като болни и т. н. Но онака несправедливостъ, на която искахъ да обърна вашето внимание, ти върви по единъ малко по-другъ пътъ.

Прѣди малко чухте отговора на г. военния министъръ, що се касае до подофицеритѣ и до фелдфебелитѣ. Вие виждате, че за тѣхъ нѣма нищо подобно: за тѣхъ — така ги е заварилъ г. военниятъ министъръ, така си и върви. Ние ще имаме случай да се повърнемъ нѣкоя пътъ на тая военна организация, която е заварила едно положение, и която се бои да го покжтне, бои се да турне прѣстъ, да внесе справедливостъ въ него, бои се дори да го тури въ съответствие съ другитѣ положения, които дѣйствуватъ въ тази страна. Военниятъ министъръ — началникътъ на този ресоръ, е просто безсиленъ по отношение на създаденитѣ положения. Той като че ли не смѣе даже да ги бутне. Така, той бѣше се изразилъ, ако помните, и по въпроса за ординарцитѣ. Той ни каза, че не смѣе да бара тоя институтъ; така го е заварилъ и така го остава, макаръ да има твърди възмутителни работи, които бѣха могли да ни накаратъ, а чрѣзъ насъ и г. военния министъръ да измѣни това си положение. Позволете тукъ да се отклоня малко и да ви посоча единъ примѣръ. Въ едно сѣмейство остава единъ ординарецъ...

Прѣседателъ: Г. Сакжовъ! Моля да се държите на прѣдмета и да не обсъждате въпроса за ординарцитѣ сега. Ако внесете такава прѣдложение, тогава ще разгледаме и него.

Я. Сакжовъ: Имате право, г. прѣседателю, но искамъ да кажа, доколко е голѣма несправедливостъ въ това Военно министерство, въ което ние сега отиваме да внесемъ една малка справедливостъ по настояването на г. Радева. — Та, ако е въпросъ за несправедливостъ, тамъ е единъ мравунакъ отъ несправедливости. Получилъ съмъ цѣлъ редъ писма, съ които не знамъ какъ да се справя. Менѣ просто е жалко да гледамъ военния министъръ да ми отговаря на 20 питаия. Това показва, че въ врѣме на война, всичко, което е гнило и несвършено въ живота на единъ народъ, излиза наявѣ. Вие виждате хиляди оплаквания, отъ които една частъ сж малко прѣувеличени, несправедливи, но грамадната частъ отъ които сж справедливи. Ние бѣхме искали да внесемъ най-сетнѣ редъ въ това най-нередовно отъ нашитѣ министерства. Та, бихъ искали да кажа, добръ би било г. военниятъ министъръ да вземе поводъ отъ това прѣдложение на г. Радева и, вмѣсто да приемаме това положение, добръ ще бжде, да ни сезира съ едно ново положение, което да уреди малко-много справедливо тия отношения.

Що се касае до тройнитѣ и четворнитѣ заплати, които получаватъ г. г. офицеритѣ на бойното поле, и отъ самитѣ офицери сме чували, че това бие твърдѣ злѣ въ очитѣ на тѣхнитѣ съслужници; има офицери отъ дѣйствующата армия, които казватъ, че тѣмъ е неловко прѣдъ тия войници, които заедно съ тѣхъ се жертвуватъ на бойното поле, това отличаване въ възнаграждението, тия голѣми заплати, които получаватъ и онова нищожно възнаграждение отъ единъ левъ, което получава войникътъ.

Ако това усѣщатъ дори тѣзи, които получаватъ тѣзи възнаграждения, очевидно е, че ние, като народни прѣдставители, и г. военниятъ министъръ ще се вдигне до тая висота на справедливостъ да взематъ да турятъ единъ редъ въ тия работи: възнаграждението на долнитѣ чинове да бжде споредъ тѣхнитѣ заслуги и споредъ тѣхното пожертвуване за тази страна, и да бждатъ смалени тия голѣми заплати на офицеритѣ, за да не имъ е тѣй криво и да нѣма такава голѣма разлика между оня, който получава четворна заплата на бойното поле, и този, който дохожда тукъ и получава само двойна или заплата и половина.

Та азъ бихъ слѣдилъ, г. г. народни прѣдставители — като оставимъ това прѣдложение днесъ заднесъ да бжде повърнато, да не го приемаме — самото министерство да изработи нѣщо свързано — както и по въпроса за банитѣ — нѣщо такова, което да отговаря на справедливостъта и за долнитѣ чинове, да бждатъ доближени тия наши борци, които извършватъ една и сжща работа. Защото не съ пари ще откупимъ онѣзи заслуги, които тѣ вършатъ; това не се откупва съ пари. Вие сте вземали едно положение отъ друго мѣсто, отъ единъ другъ режимъ, който не е нито конституционенъ, нито демократически. Приложете къмъ даденитѣ въпроси ония принципи, които сж легнали и въ нашето гражданско вѣдомство: възнаграждавайте малко-много хората споредъ трудоветѣ имъ, споредъ общото състояние на народа, споредъ ония понятия за справедливо и достойно възнаграждение, които нашиятъ народъ има, и тогава вие ще бждете въ правото си, и тогава ще получите и похвалитѣ на цѣлъ народъ. Азъ моля да не се приема сега това прѣдложение, да се повърне въ министерството и отъ тамъ да излѣзе нѣщо свързано, което да бжде посрѣпнато отъ насъ съ похвала и задоволство.

Прѣседателъ: Има думата народниятъ прѣдставитель г. Петъръ Пешевъ.

П. Пешевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ съмъ подписалъ това прѣдложение; смѣтамъ, че то е справедливо и ходатайствувамъ да бжде прието.

Г. Сакжовъ не бѣше никакъ послѣдователенъ, като призна справедливостъта на прѣдложението, обаче искаше отхвърлянето му заради туй, защото други нѣкои несправедливости, почувствувани въ нашето общество, не били поправени.

Я. Сакжовъ: Въ сжщия законъ, г. Пешевъ, не въ обществото изобщо.

П. Пешевъ: Не е въпросъ да коригираме цѣлия законъ, сега да разискваме за вѣстовитѣ или за това, че много отъ нижнитѣ чинове — подофицери и пр. — не били достатъчно възнаградени. Несправедливости, неправилности и нередовности сж констатирани въ всѣко отношение по нашето военно вѣдомство, въ нашата военна администрация. Изкарахме вече войната по такъвъ или другъ начинъ съ всичкитѣ тия недостатѣци, които ние своеврѣменно съзрѣхме. Трѣбваше още въ самото начало ние самитѣ, на и министерството, ако имаше възможностъ да поправимъ неправдитѣ и несправедливоститѣ, които сме констатирани. Но, ако днесъ сме сезирани съ едно конкретно прѣдложение да се поправи една несправедливостъ, и ако съзираме, че дѣйствително

такава несправедливост е допусната, защо да отхвърлим това предложение, защо да не го приемем и да не поправим една неправда? Защо да не възнаградим осакатените и ранените хора нѣкои от които сж умрѣли от рани по болниците тѣй, както се възнаграждават тѣхните другари живи и здрави, дѣйствуващи на бойното поле?

Я. Сакжзовъ: Имате право. Ние искаме от г. военния министър да внесе предложение, което да уравни тия работи.

П. Пешевъ: Ще артисат ли, г-да, тия двойни полеви пари на сѣмействата на онѣзи офицери, които умрѣха от рани въ болниците? Ще артисат ли на самите тѣзи офицери, останали осакатени до животъ, негодни, инвалиди, ако докато продължава войната, имъ се дадат двойни полеви пари? По никакъв начинъ. На ранените офицери, които се намират въ болниците, еднакво сж нужни тия двойни полеви пари, както и на ония, които сж на бойното поле. Справедливостта трѣбва да ни накара да признаемъ, че на ония, които се борят и сражават на бойното поле, не сж толкова необходимите тия пари за текущи нужди, защото често нѣма какъ да харчатъ и обикновените заплати и обикновените пари, които имъ се даватъ. Тукъ се касае не толкова за текущите, обикновените нужди на ранените и болните офицери, които се намират въ болниците и нѣкои от които умрѣха от рани, но се касае до една справедливост, до едно обезщетение, съ което ни най-малко не се мисли да се заплащатъ тѣхните заслуги, но да имъ се даде възможност да живеятъ слѣдъ излизането имъ от болниците, да имъ се даде една подпора, да имъ се даде едно подпомагане, да могат да продължаватъ своето лѣкуване; а на сѣмействата на офицерите, които сж загинали въ болниците поради рани, това ще бѣде една помощ на първо врѣме, за да посрѣщнатъ своите нужди.

Ето защо, азъ мисля, че ние нѣмаме основание, като признаваме пълната справедливост на това предложение, да го отхвърлимъ заради туй, че други нѣкои несправедливости не сж своевременно поправени. Нека оня, който чувствува несправедливостъ — г. Сакжзовъ или другъ нѣкой — да ни сезира съ законодателно предложение, и ние, като я признаемъ, ще я поправимъ. Но затуй, че други несправедливости въ законоположението не били поправени, ние нѣмаме основание, нѣмаме право да отхвърлимъ туй предложение. Ето защо, азъ ходатайствувамъ, щото и правителството, и народното представителство да приематъ предложението на г. Радева по принципъ. Съгласенъ съмъ, обаче, че то е отъ законодателенъ характеръ и, като такава, трѣбва да мине на три четения.

Председателъ: Има думата г. министърътъ на войната.

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Г. г. народни представители! Позволете ми да взема думата, прѣди още да сж се изказали записаните оратори по въпроса, заради това именно, защото забѣлзвамъ, че има едно заблудение по прѣдмета. Не сж достатъчно освѣтлени г. г. ораторите, и тѣмъ за това взехъ прѣдварително думата, за да се избѣгнатъ излишните и заблудителни мисли. Така напр., на първо мѣсто народниятъ представител г. Малиновъ бѣше единъ отъ онѣзи, които поради недостатъчно освѣтление изказаха мисли съвършено несъответни съ дѣйствителността. И ето защо.

Споредъ сѣществующето по настоящемъ законоположение за паричното довольствие на войската въ военно врѣме, офицерите получаватъ слѣдующите възнаграждения: едното е заплатата, другото е

дневни пари, третото е полеви пари и четвъртото е двойни полеви дневни пари. Заплатата и дневните пари получаватъ всички г. г. офицери, дѣто и да се намиратъ, тогава, когато полевите дневни пари, тѣй наречени, значи третия видъ възнаграждение, получаватъ само онѣзи офицери, които се намират на служба и налице въ частите и то на театра на военните дѣйствия. Въ § 11 отъ положението изрично е казано: „които се намиратъ на театра на военните дѣйствия“. Обаче тукъ, въ самото законоположение не е опрѣдѣлено съ какви граници се обозначава театрътъ на военните дѣйствия. Този театръ на военните дѣйствия се мѣнява въ зависимост отъ хода на военните дѣйствия. Така напр., прѣзъ настоящата война такива измѣнения послѣдваха само единъ пътъ. Въ самото начало на войната бѣше опрѣдѣленъ районътъ на театра на военните дѣйствия; той обемаше всички онѣзи окрѣзи и околии, които бѣха бликайки до бившата турска граница. Отъ 1 февруарий насамъ театрътъ на военните дѣйствия се измѣни и обема всички ония страни, които сж отъ бившата турска граница нататъкъ. Както виждате, споредъ § 11 третия видъ възнаграждения, които получаватъ офицерите, а именно тѣй наречените полеви дневни пари...

А. Малиновъ: Които сж равни на дневните пари, та ставатъ double дневни.

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: ... се даватъ само на онѣзи офицери, които се намиратъ на служба налице въ частите, находящи се въ района на военните дѣйствия.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Значи и нестроеви.

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Които сж на постове си, които не сж болни, които не сж въ командировка, които не отсъствуватъ отъ частите — това означава налице въ частите.

Четвъртиятъ видъ възнаграждения, именно двойните полеви дневни пари...

А. Малиновъ. За него не споримъ.

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: ... получаватъ само онѣзи, които пакъ тѣй сжщо се намиратъ на служба и налице въ частите си, но частите имъ сж вънъ отъ границите на царството, въ неприятелската територия.

Заповѣдта, за която народниятъ представител г. Малиновъ споменава, възъ основание на която ужъ сж били опрѣдѣлени размѣрите на възнагражденията, е заповѣдъ не отъ министра на войната; тя е заповѣдъ по дѣйствуващата армия отъ началникъ щаба на дѣйствуващата армия, и много естествено, правилно и законно е издадена затова, защото нѣма и не може да има въ законоположението опрѣдѣление, кое именно е театръ на военните дѣйствия — той е една данна промѣнлива. Ние, както току-що азъ обяснихъ, въ тази война имахме единъ пътъ измѣнение на района на военните дѣйствия и, може-би, ако войната се продължи още дълго, отъ различното развиване на военните дѣйствия ще потрѣбва да се измѣни още единъ пътъ този районъ. Така щото, отъ само себе си се разбира, че въ закона не може да се опрѣдѣли районътъ на театра на военните дѣйствия, а това трѣбва да се прѣдостави по административенъ редъ на висшето началство — то да го опрѣдѣли съ административно разпореждане. Днесъ е единъ районътъ на театра на военните дѣйствия, подиръ 5, 10, 20 дена може да бѣде съвършено другъ, подиръ мѣсець — трети и т. н. Та, опрѣдѣлянето района на театра на военните дѣйствия има смисълъ именно, за да опрѣдѣли кому се на-

дават такива полски дневни пари, за каквито се говори въ § 11. Никаква незаконност, никаква нередовност въ дадения случай не съществува.

Сега, позволете ми да се повърна на самия прѣдметъ — на прѣдложението. То въ моитѣ очи прѣдставлява интересъ да бѣде обсъждано въ двойно отношение: първо, въ формалистическо отношение и, второ, по същество. Въ формалистическо отношение, това прѣдложение по никой начинъ не може да се признае за правилно съставено, не може да се допусне да бѣде поддържано и не може да бѣде прѣпоръчано да бѣде прието. Защо? Защото въ прѣдложението се говори, щото §§ 11 и 12 да се измѣнятъ по единъ другъ начинъ, именно по прѣдлагания.

Д-ръ Н. Радевъ: Азъ го корегирахъ, г. министре. Направихъ го като забѣлѣжка къмъ §§ 11 и 12. Това е мое прѣдложение, и азъ имамъ право да го корегирамъ.

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Вие корегирахте извѣлно прѣдложението си. Тогава по-добъръ го оттеглете свършено. Направете друго ново прѣдложение, защото корекцията се отнася до прѣдложението цѣликомъ.

Д-ръ Н. Радевъ: Г. министре! Цѣлото прѣдложение става забѣлѣжка и е много законно, основателно.

Прѣседателятъ: Моля, не прѣкъсвайте.

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Ако приемемъ прѣдложението въ такъвъ видъ, както е направено, то означава, че материята, която се съдържа въ §§ 11 и 12 вече се отмѣнява, унищожава. Тогава, какво става съ цѣлото въобщо положение за паричното довольствие? Има ли смисълъ, моля ви се, да се иска едно замѣняване на §§ 11 и 12 съ това прѣдложение. Азъ разбирамъ идеята, мисълта на прѣдложителя. Тя е била да се прибави къмъ §§ 11 и 12 една забѣлѣжка, споредъ която да се опрѣдѣли, щото и на раненитѣ и болнитѣ офицери да се плащатъ полски дневни пари и двойни полски дневни пари, а не само на онѣзи, които сж на служба, които сж налице въ частитѣ си.

Въ второто отношение, по същество, г. г. народни прѣдставители, колкото отъ практическа гледна точка и да не бѣда правъ, отъ юридическа, обаче, отъ теоретическа гледна точка не мога да не бѣда правъ, като възприемна, че на единъ офицеръ или какъвто и да е чиновникъ, се дава такава заплата, каквато е потребна, за да може той да проживѣе съотвѣстно на служебното положение, и на положението, което той заема въ обществото. Този е въобщо принципътъ, върху който се опрѣдѣля размѣрътъ на възнаграждението, което се дава на единъ чиновникъ, на единъ служащъ, билъ той офицеръ или граждански чиновникъ. Повтарямъ, за да бѣда добръ разбранъ, че може-би отъ практическа гледна точка това да не е вѣрно, но ние не трѣбва да имаме нищо общо съ практическата страна на работата; ние трѣбва да разглеждаме тукъ тѣзи въпроси юридически, теоретически. Като имамъ това за база прѣдъ себе си, намирамъ и въ туй положение за паричното довольствие дадени, съгласни съ тоя принципъ, а именно: на офицеритѣ се дава заплата, която не е въ никакъвъ другъ размѣръ, освѣнтъ въ сѣщия, какъвто тѣ и въ мирно врѣме получаватъ. Подиръ туй, вториятъ видъ възнаграждения сж дневнитѣ пари. Офицеритѣ получаватъ дневни пари въ военно врѣме само заради това, защото се прѣдполага, че службата въ военно врѣме за тѣхъ е много по-тегостна, отколкото въ мирно врѣме и, слѣдователно, необходимо е да се направятъ извѣстни добавки въ възнаграждението имъ. Въмѣсто да се увеличава съ

извѣстенъ процентъ самата заплата, която тѣ получаватъ въ мирно врѣме, казало се е тукъ, че това увеличение се дава въ видъ на дневни пари. Игра съ думи, слѣдователно, и нищо повече. Третиятъ видъ възнаграждение сж полскитѣ дневни пари. На кои се даватъ тия полски дневни пари? На тѣзи, които се намиратъ на театра на военнитѣ дѣйствия. Защо се даватъ? Именно затуй, защото, изхождайки отъ общия принципъ за опрѣдѣляне размѣра на възнаграждението на единъ извѣстенъ служащъ, приема се съ положителностъ, че тамъ, на театра на военнитѣ дѣйствия, офицерътъ не може, освѣнтъ да бѣде изложенъ на всевъзможни лишения, и е принуденъ да разполага съ повече материални сръдства, отколкото вънъ отъ театра на военнитѣ дѣйствия. Свършено е естествено е, слѣдователно, че за тѣзи, които се намиратъ въ театра на военнитѣ дѣйствия, законодателятъ въ случая е намѣрилъ за умѣстно да даде още една извѣстна добавка къмъ заплатата. И тукъ пакъ имаме работа само съ думи, а не съ същността на работата. Този въпросъ можеше да бѣде урегулиранъ и по единъ другъ начинъ; напр., смѣло можеше да се каже, че когато офицеритѣ се намиратъ съ частитѣ си на театра на военнитѣ дѣйствия, ще получаватъ заплата съ 15, 20 или 25% повече, вмѣсто да се говори за нѣкакви дневни пари — полски или не знамъ какви си. Четвъртиятъ видъ възнаграждения сж двойнитѣ полски дневни пари. Тѣ се даватъ тогава, когато войсковитѣ части отидатъ въ неприятелска територия, заради туй, защото въ неприятелската територия лишенията сж много по-големи, отколкото въ своята територия. Ето защо, законодателятъ много умѣстно, благоразумно и правилно е опрѣдѣлилъ да има още единъ видъ възнаграждение, а именно, съ други думи изразено, да се прибави още единъ процентъ къмъ заплатата.

Сега, когато ние имаме една такава ясна за всѣкиго одного много обяснителна основа за разнитѣ случаи, кога кому какво възнаграждение да се дава, пита се: защо, на какво основание на г. г. офицеритѣ, които иматъ нещастieto да заболѣятъ или да бѣдатъ ранени, като се оттеглятъ отъ частитѣ си и не сж налице на постоветѣ си, да се дава такова възнаграждение, каквото на тѣхнитѣ другари, които сж на постоветѣ си. Другъ е въпросътъ, г. г. народни прѣдставители, дали държавата трѣбва да възнагради онѣзи офицери, които сж имали нещастieto да бѣдатъ ранени, или да си спечелитъ извѣстна болестъ, когато сж стояли на позиция, въ която сж бдѣли денъ и нощъ, на вѣтъръ и на сѣгъ. Въ това отношение не е заплатата, съ която ние трѣбва да си послужимъ. Има кой да се погрижи за това нѣщо; има начинъ, какъ да се възнаградятъ героитѣ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Ордениитѣ взеха онѣзи, които не се биха; на раненитѣ и ордени нѣма да дадете. Съ какво ще ги възнаградите тогава?

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Другъ е въпросътъ, ако не съществуватъ законоположения, ако не съществуватъ въобщо наредби, по кой начинъ да се възнаградятъ заслугитѣ на тѣзи нещастници, ранени или заболѣли, на тѣзи герои — защото тѣ, прѣди всичко, олицетворяватъ групата герои отъ българската армия. Но да искате вие да ги възнаградите по такъвъ начинъ, значи да изберете модустъ, който е свършено неестественъ.

П. Парапановъ: Вѣрно.

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Азъ не искамъ, слѣдователно, да се противопоставя по начало противъ материалното възнаграждение на тѣзи нещастници, на тѣзи наши български юнаци, които

сѣ имали нещастieto да бждатъ ранени, или да заболѣятъ, но искамъ това нѣщо да се уреди по начинъ съвършено естественъ, по начинъ подходящъ, цѣлесобразенъ, а не по една такава палиативна мѣрка, която, отъ една страна, ако поправи едно, отъ друга страна ще развали друго.

П. Пешевъ. Какво ще развали?

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ имахъ случай вече да се произнесе, че положението за паричното доволствие на военнoслужащитѣ въ военно врѣме съдържа въ себе си недостатъци, но простете, че Министерството на войната и правителството въобще не е могло да намѣри врѣме прѣзъ прѣживнитѣ мѣсeci, откакъ ние водимъ войната, да се занимае съ въпроси отъ подобенъ характеръ. Не е грѣхъ нито за мене, нито на правителството, че не седнахме ние да се занимаваме съ тѣзи работи. Не можете вие да искате отъ насъ да вършимъ повече, отколкото физически това ни е било възможно. Лично за себе си азъ ще заявя най-гласно, че въпрѣки усилията ми да работя по 10—12 часа на день съ едно малко прѣкъсване, азъ пакъ едва-едва сполучавамъ да се справлявамъ съ работата, която е текуща, а камо-ли да седна да си измислювамъ работа и да поправамъ недостатъци и грѣшки, които се дължатъ на десетки години. Армията не е отъ вчера, отъ една-две години, армията не съществува само прѣзъ моето министерствуване, та да искате азъ сега въ единъ день по магически начинъ да поправа всичкитѣ недостатъци.

П. Парапановъ: Вѣрно.

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Прочее, въ случая, азъ бихъ желалъ, г. г. народни прѣдставители, да бждете справедливи и да се съгласите съ моитѣ доводи. Моля прѣдложителя г. Радевъ да отегли, съгласно правилника, това свое прѣдложение и да остави съ тази материя да се занимае самото правителство, самото Министерство на войната, като компетентно мѣсто. Ако ли, обаче, това не се харесва, особено на г. прѣдложителя, то приемете го по принципъ, нека се прати въ комисията, и тамъ ние можемъ съ по-обстоятелствени и съ по-подробни разсуждения да се занимаемъ и по-убѣдително да изтъкнемъ всичкитѣ добри и лоши страни на това прѣдложение.

Прѣдседателъ: Има думата народниятъ прѣдставитель г. д-ръ Никола Генадиевъ, като го моля да бжде, по възможностъ, кратъкъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Общавамъ ви, че ще бжде кратъкъ. Прѣди да кажа нѣколко думи въ подкрѣпа на прѣдложението на г. Радева, защото азъ му съчувствавамъ, искамъ да дамъ едно обяснение, което прѣдпочетохъ сега да прѣдставя на Народното събрание, вмѣсто да се прѣкъсваме съ почитаемия г. Сакжзовъ и съ това да внасяме излишна пертурбация въ дебатитѣ.

Въ 1904 г. е гласувано отъ Народното събрание на едно четене едно прѣдложение за паричното доволствие на офицеритѣ и долнитѣ чинове въ врѣме на война.

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Само рѣшението е четено, а самото положение не е било прѣдметъ на разисквания. Внесено е било предложение да се одобри това положение и да има сила на законъ дотогава, докогато се успѣе да се внесе формаленъ законъ. Тѣй щото, рѣшението е било, което е минало на едно четене, а не самото положение. Има разлика.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Същото това нѣщо казахъ, г. министре, само че съ други изрази. Внесенъ е билъ единъ указъ на утвърждение, ако искате още по-добре да се изразя.

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Вѣрно.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Именно това положение е гласувано на едно четене. Още тогава се е повдигналъ споръ отъ народния прѣдставитель г. Славова, да-ли е достатъчно на едно четене или на три четения да се приеме такова едно прѣдложение. Правителството настоява, че едно четене е достатъчно, гласове отъ опозицията — мисля, че и самъ г. министърътъ на финанситѣ, г. Теодоровъ, бѣше на туй мѣстѣ настоявалъ — че трѣбва да има три четения. Но Народното събрание рѣши да има само едно четене. Това нѣщо г. Сакжзовъ нарече беззаконие и несправедливостъ.

Я. Сакжзовъ: Ако прочетете протоколитѣ, които имате на прѣдъ си, ще видите, че министъръ Петковъ ставя и казва: „Ще ми го гласувате, на туй то“. (Смѣхъ)

Д-ръ Н. Генадиевъ: Азъ ще съжалявамъ, ако г. Сакжзовъ ме принуди да направя по-дълъгъ малко отговора си, но отъ друга страна, ще му бжда признателенъ, защото ще ми даде случай да му отговоря, както заслужава.

Покойниятъ Петковъ е казалъ, че прави въпросъ на довѣрие и Народното събрание гласува. Г. Теодоровъ е казалъ, че туй не е въпросъ на довѣрие, и тамъ може да се спори. И дѣйствително, другъ човѣкъ, г. Теодоровъ, на мѣстото на покойния Петковъ, можеше да не го прави въпросъ на довѣрие, но покойниятъ Петковъ го е направилъ въпросъ на довѣрие. То е нито въпросъ на принципъ, нито въпросъ на наука, а въпросъ на темпераментъ. Та, поставенъ ли е въпросътъ на довѣрие или не е поставенъ, щомъ като едно рѣшение се приеме на едно четене, само по себе си това нѣщо г. Сакжзовъ нарича беззаконие. Тамъ спирамъ въ доказателствата, които ще ви прѣдставя, за да видите, че е съвършено неоснователно такова разглеждане на въпроса. По-късно, на 1912 г., при днешното правителство, това рѣшение на Народното събрание се допълва пакъ на едно четене. Въ 1904 г., на основание на прецедентитѣ отъ по-прѣднитѣ години, правителството е мислило, че едно четене е достатъчно и нито единъ отъ тогавашнитѣ министри по-напрѣдъ не е говорилъ, че за такива рѣшения се изискватъ три четения. На 1912 г. правителството, състояще се отъ министри, които мислѣха на 1904 г., че трѣбватъ три четения, прокараха на едно четене допълнението на туй рѣшение. Вие, г. Сакжзовъ, не нарекохте това беззаконие.

Я. Сакжзовъ: Азъ казахъ, че се повтари.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Да, Вие ще кажете винаги, когато се касае за насъ, че е беззаконие, а когато се касае за другитѣ ще забравяте и ще почакате азъ да ви го напомня да го кажете. Но, почакайте.

Я. Сакжзовъ: Правите ме по-консерваторъ, отколкото съмъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Извинете, г. Сакжзовъ. Не е въпросъ да Ви правя по-консерваторъ, нито по-либералъ, азъ искамъ да се занимаю изключително съ този въпросъ.

П. Теодоровъ: Еднѣжъ сте трѣгнали въ блатото, естествено е.

Д-ръ Н. Генадиев: Недѣйте се вълнува, г. Теодоровъ. Азъ не обвинихъ правителството, че е извършило беззаконие, нито че е постъпило неправилно.

П. Теодоровъ: Когато слѣдва Вашия път, който и да бѣде, ще ютиде въ блатото.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Г. Теодоровъ! Позволете ми да не Ви отговарямъ, защото може да Ви се отговори твърдѣ умѣстно само съ двѣ думи: ако имате стѣвѣст и разумъ, никой не Ви кара да се тласкате въ блатото, когато го виждате. Като говорите въ продължение на нѣколко години, че извѣстно нѣщо е беззаконие, и сетнѣ самъ го вършишъ, и се извинявашъ, че хората тѣ научили да го вършишъ, тѣй може да се извиняватъ дѣцата въ училището, а не хора, които сж достигнали да бждатъ народни прѣдставители. — Дълженъ съмъ прѣди това, да добавя, че азъ не укорявамъ правителството, задѣто не е гласувало на три четения допълнението на туй положение, защото, по моео убѣждение, не сж необходим три четения; но и ако бѣхъ на мнѣние, че сж необходим три четения, че трѣбва това да стане въ формата на законъ, пакъ можехъ да си изкажа мнѣнието, но никой не ми дава право да нарека дѣйствието на правителството и на Народното събрание беззаконно или несправедливо, защото нито е беззаконно, нито е несправедливо. На 1912 г. стана нѣщо повече. На основание на това, което е гласувано единъ път на 1904 г., втори път на 1912 г. на едно четене, Министерството на войната дава разпространително вече значение на туй рѣшение и плаща повече пари не само на тѣзи, които сж въ театра на войната, както е прѣдвидено въ рѣшението отъ 1904 г., но и въ границитѣ на България, и при всичко това, ние не станаме тукъ да наречемъ това дѣйствие на военния министъръ беззаконно.

Я. Санжзовъ: Ама защо?

Д-ръ Н. Генадиевъ: Защото разсѣждавамъ, както трѣбва да се разсѣждава. И г. Малиновъ бѣше твърдѣ правъ, като каза: ако искате да има сила това ваше рѣшение, тълкуванието, което сте дали, трѣбва да го внесете въ Народното събрание, защото, иначе, паритѣ, които сте дали на хората, които сж служили въ Ямболъ и Пловдивъ, и не ги давате еднакво, както въ Русчукъ...

Министъръ Т. Теодоровъ: Нѣма такова нѣщо.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Вие казвате, че нѣма такова нѣщо? Има.

Министъръ Т. Теодоровъ: Дадено е въ Ямболъ и Стара-Загора, защото тѣзи окръзи сж счетени, по разпореждане на Щаба на армията, за театръ на войната.

А. Малиновъ: По закона не могатъ да се считатъ за театръ на военнитѣ дѣйствия, затова е издадена секретна заповѣдъ, противъ която нищо нѣмаме, но казваме: утвърдете я.

Министъръ Т. Теодоровъ: Кой опрѣдѣля театъра на войната.

А. Малиновъ: Като тълкувате § § 11 и 12, ще видите кое се нарича театръ на войната.

Министъръ Т. Теодоровъ: Тогава и азъ ще говоря по този въпросъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: На 1912 г., за да бѣда твърдѣ ясенъ и за да не става никакво прѣтълкувание на

моитѣ думи, военниятъ министъръ тълкува, че извѣстни мѣстности, които се намиратъ въ границитѣ на стара България, се считатъ театръ на военнитѣ дѣйствия. Това е тълкуванието на закона, което дава г. военниятъ министъръ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Не военниятъ министъръ, а Щабътъ на армията, Ваши приятели.

Д-ръ Н. Генадиевъ: За насъ има воененъ министъръ и правителство, за насъ Щабъ на армия нѣма. Вие да се научите да не се закривате задъ Щаба на армията.

Министъръ Т. Теодоровъ: Искамъ да не криете Вашитѣ приятели задъ г. военния министъръ, а да знаете кой е разпоредилъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Моля Ви се, прѣдъ Народното събрание отговаря само правителството.

Министъръ Т. Теодоровъ: Вѣрно е, че отговаря правителството, но не е вѣрно, че военниятъ министъръ е издалъ заповѣдта. Въ това отношение Ви поправамъ, а не въ отношение стоварване отговорността.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Г. министре, то е единъ въпросъ на подробности.

Министъръ Т. Теодоровъ: Но не трѣбва да бъркате.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Азъ не бъркамъ, зная много добръ. Азъ казвамъ „военния министъръ“, защото всичко, което изхожда отъ военнитѣ власти, казваме, че изхожда отъ Военното министерство — въ очитѣ на парламента, иначе не може да бѣде — но колкото се касае до тази подробностъ, че разпореждането е издадено отъ Щаба на армията, напълно съмъ съгласенъ съ Васъ, иначе не може да бѣде, както и Вие, вѣрвамъ, ще се съгласите съ мене, че за Народното събрание Щабъ на армия и Главна квартира нѣма, а има Военно министерство.

Министъръ Т. Теодоровъ: Трѣбва да казвате кой какво е издалъ, а кой отговаря, то е друго.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Може да го издаде който ще, но вие, които сте правителство, нѣма да позволите на единъ ротенъ командиръ да издава заповѣди и той да ги прилага, или нѣма да му ги приложите, ако сж незаконни. Искать, обаче, да обърна вашето внимание, г. г. народни прѣдставители, че това, което е извършено отъ Военното министерство или отъ Щаба непосредствено, въобще отъ военнитѣ власти, не е нито беззаконие, нито несправедливо. Г. Малиновъ, когато говорѣше за него, не го нарече беззаконие, защото не е беззаконие, нито го нарече несправедливо, защото въ него нѣма нищо несправедливо. Щабътъ на армията има своитѣ основания, въ момента, когато се подкачи войната, да счита извѣстни райони, че сж театръ на военнитѣ дѣйствия. Защо? По причини, които, безъ съмнѣние, сега не му е мѣстото да излагамъ тукъ. Но понеже това не е изрично прѣдвидено въ закона, то ако едно рѣшение на Народното събрание се нарича беззаконно и несправедливо, това дѣйствие би трѣбвало да се нарече много по-беззаконно и много по-несправедливо. Г. Санжзовъ за него не се произнася, че е несправедливо и незаконно.

Я. Санжзовъ: Да не мислите, че правя прѣдпочитание. Споредъ мене, беззаконieto е беззаконие.

Д-ръ Н. Генадиев: Азъ това не мисля, г. Сакжзовъ, напротивъ, мисля, че вашиятъ комбативентъ темпераментъ ще ви кара постоянно да употребявате крайни изрази и да подозирате, че има беззаконие и несправедливост тамъ, където нѣма никаква несправедливост и никакво беззаконие. И съ тия думи свършвамъ: — доказателството се намира именно тукъ — дѣйствието на правителството въ 1912 г. прѣдъ Народното събрание, когато приема съ едно четене допълнението на положението отъ 1904 г. не е нито беззаконно, нито е несправедливо; дѣйствието на правителството, съ разпореждането отъ генералния щабъ, да влизатъ въ театра на военнитѣ операции мѣста, които се намиратъ въ старитѣ граници на България не е несправедливо, нито беззаконно; колкото за дѣйствието на правителството въ 1904 г. никой нѣма право да го нарича нито несправедливо, нито незаконно, защото който иска да говори въ Народното събрание, трѣбва, прѣди всичко, да се подчинява на конституцията и на правилника и трѣбва да знае, че може по всеки единъ въпросъ или по много въпроси да има споръ, да-ли извѣстно нѣщо трѣбва да се гласува съ едно четене или съ три, но за него има единъ съдия, и този съдия е само Народното събрание, и слѣдъ като Народното събрание се е произнесло единъ пѣтъ, никой нѣма право да нарича това нѣщо беззаконие — това е конституцията. Ако искате да браните конституцията, прѣди всичко, трѣбва да се научите да се подчинявате на нея, и това е накарало правителството въ 1912 г. да се съобрази съ прецедента, понеже единъ пѣтъ вече Народното събрание се е произнесло. И макаръ самъ г. Теодоровъ да е билъ на противно мнѣние, което мога да сподѣлямъ въ даденъ моментъ по извѣстни въпроси и азъ — могатъ хора отъ различни партии по даденъ въпросъ да бждатъ на едно мнѣние, както хора отъ една и съща партия могатъ да бждатъ на различно мнѣние — макаръ, казвамъ, и г. Теодоровъ да е билъ на противно мнѣние, не е счелъ, че въпросътъ е толкова важенъ, щото сега вече да иска съ законъ, на три четения да се приеме едно нѣщо, заради което има установенъ прецедентъ.

Колкото за самото прѣдложение на г. Радева, слѣдъ защитата, която г. военниятъ министъръ изложи тукъ на положението отъ 1904 г., азъ съмъ длъженъ да кажа, че като признавамъ основателността на много отъ неговитѣ мотиви, не се убждавамъ, че трѣбва или да се отхвърли, или да се оттегли прѣдложението на г. Радева; напротивъ, внесено единъ пѣтъ, добръ е да му се даде едно рѣшение, защото въпросътъ не е толкова сложенъ, колкото се прѣдставлява тукъ. Прѣдложението на г. Радева може да се изчерпи съ нѣколко думи само. Има офицери, които се намиратъ на бойното поле, които се биятъ срѣщу неприятеля и които получаватъ двойни или тройни заплати; има офицери, които сѣ тѣй също изложени, колкото на неприятелския куршумъ, толкова на епидемитѣ и на всичкитѣ неслоди на войната, по които, въ всеки случай, не сѣ влѣзли въ боя и които получаватъ тия заплати, а най-храбритѣ отъ тѣхъ, ония които сѣ били пронизани отъ неприятелския куршумъ, като дойдатъ тукъ, първото нѣщо, което държавата имъ казва, е: вие вече ще получавате по-малка заплата. И това нѣщо азъ го намирамъ несправедливо и не само несправедливо, но считамъ, че се прѣдставя прѣдъ насъ единъ удобенъ моментъ да покажемъ едно благородство и да кажемъ на всички ония българи, които сѣ били храбро противъ неприятеля заради насъ: щомъ като сте ранени, по отношение на богатата, които държавата ви дава, вие продължавате да сте въ редоветѣ на боя, макаръ да сте ранени.

П. Парапановъ: И на това обратна сила да дадемъ.

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! И азъ ще послѣдвамъ примѣра на г. военния министъръ да си кажа мнѣнието по нѣкои въпроси, които се възбудиха тукъ, надѣвайки се, че съ това ще се внесе едно извѣстно освѣтление, и тъмъ прѣдъ видъ на това, че има още много други оратори да говорятъ, да се улесни, може-би, вашата задача. Възбудиха се въпроси, които не интересуватъ прѣдложението, но които не могатъ да не интересуватъ парламента и правителството, затова азъ искамъ, прѣди всичко, да се спира върху тия въпроси и то-газъ да дойда на прѣдложението.

Трѣбва ли прѣдложение отъ този характеръ да мине на три четения, или може да се приеме слѣдъ едно четене. Отговорътъ ми е, че трѣбва безусловно да мине на три четения. Никаква непослѣдователностъ въ моитѣ дѣла и постѣпки отъ 1903 и 1912 г. и сега нѣма да стглежда никой. Моето убѣждение си остава сѣ същото: материя, която задължава хазната да плаща милиони, и много милиони, може-би 100, 150, 200, не може да се урежда съ положение, не може да се урежда съ правилници. Материя, която опрѣдѣля да се даватъ по четири заплати на едно, а на другъ двѣ, а на другъ 12 л. на годишната, каквато е заплатата на войницитѣ-редници, не може да се изчерпи съ положения, тя е прѣдметъ на законодателствуване. Не може да се полага вотъ на довърне отъ единъ министъръ: или ще приемете на едно четене положението, или азъ не съмъ министъръ. Че кой си ти, който можешъ да обърнешъ конституцията или правилника на Народното събрание нагорѣ съ краката, кой си ти, който правишъ въпросъ на довърне отъ въпроса за нарушение на конституцията и карашъ пѣлото Събрание подиръ себе си да я стѣпче? Не може да се поставя въпросъ на довърне отъ въпроси отъ конституционенъ характеръ или отъ характеръ на тълкуване на правилника. Законитѣ трѣбва да минаватъ на три четения, и не о само правилникътъ, който установява това. Нашата парламентарна практика досега, откогато съществува България, е такава, че ние трѣбва да се научимъ поне до 1903 г., кое ще се чете на три четения и кое на едно четене. И азъ бѣхъ правъ, и г. Славовъ, и всички бѣхме прави, които искахме тогава това. Врѣменно положение, съ толкова важенъ, съдобносонъ и твърдѣ пѣненъ париченъ характеръ да се прѣгледа отъ Народното събрание членъ по членъ — то съдържа, ми се струва, около 20 статии — а не така изцѣло безъ никакви поправки и добавки да се приеме, даже ако щете безъ да се чете, защото се чете само указътъ и прѣдложението за одобрението на туй положение и никакви фазисвания върху него даже не станаха. Били сме, слѣдователно, прави, и въпрѣки краснорѣчието на г. Генадиева, който днесъ се усили прѣдъ васъ да доказва, че щомъ едно Народно събрание рѣши, то вече става законъ и противъ него не може да се говори нито че е несправедливо, нито че е незаконно, а трѣбва да се прѣкрѣстимъ всички съ благоговѣние и да кажемъ, че е законно, тази теория е еретическа, тя не е права. Народнитѣ събрания могатъ да бждатъ критикувани, нѣма съмнѣние, и тѣхнитѣ дѣла могатъ да бждатъ назовани съ собственитѣ имъ имена. Единъ пѣтъ Народното събрание рѣшило, то ще се изпълни като законъ, то има силата на законъ, докато не го измѣни друго Събрание, но когато ще дойдемъ отпослѣ да го критикуваме, да го обсъждаме въ литературата, въ парламента, ние ще го назовемъ какво е то, и нито г. Сакжзовъ, нито нѣкой другъ отъ насъ може да бде лишенъ отъ правото да таксира едно извѣстно разпореждане, извѣстно рѣшение на камарата като антиконститу-

ционно, нередовно, може-би тираническо, отъ всъжаква гледна точка. И моето мнѣние си остава сжщото. Но г. Генадиевъ искаше съ примѣра, взетъ отъ насъ, които на 1912 г. септемврий мѣсецъ, въ надвечерното на войната сме измѣнили таблицата на това положение и още едно-два разпореждания, да каже, че като сме чели тия промѣни на едно четене, значи ние сме направили сжщото, и понеже второто е законно, и първото е законно, и логически би било да се приеме, че ако първото е незаконно, то и второто е незаконно. Отговарямъ на това, че прѣди да внесемъ тукъ нашето прѣдложение за измѣнение и да рѣшимъ въпроса: на едно четене, или на три четения ще мине, ние сме помислили върху това; ние имаме право да поискаме да се приеме на едно четене върху това основание, че този актъ, който се измѣнява, нѣма характеръ на единъ законъ, гласуванъ на три четения, слѣдователно, ако актътъ, който трѣбва да се измѣни, или обори, е миналъ само на едно четене, нѣма защо да се събаря или измѣнява съ другъ такъвъ прѣстъ на три четения, а може по сжщия начинъ — на едно четене.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Не е право. Такъвъ софизъмъ и въ гимназитѣ не трѣятъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Ние бихме могли да поддържаме единъ принципъ на правото, че каквито формалности се искатъ да се породи едно задължение или да се създаде едно право, такива сжщи формалности се искатъ, за да прѣстане то да съществува — или повече, или по-малко; но не е още този мотивътъ, по който ние внесохме прѣдложението си въ камарата, за да бѣде то одобрено на едно четене. Ние внесохме онова прѣдложение за измѣнения въ таблицата и считахме, че е достатъчно да се приеме на едно четене по съображения, че нашитѣ измѣнения бѣха направени съ постановления на Министерския съвѣтъ по силата на чл. 47 отъ конституцията, въ едно врѣме, когато ние бѣхме въ надвечерното на една война, която по принципъ бѣше вече рѣшена отъ всички ни. А въ такава врѣме, когато камарата не заседаваше, когато мобилизацията бѣше вече декретирана и отъ цѣла България се стичаха войскитѣ на границата, има пълното си приложение чл. 47 отъ конституцията. Въ такава врѣме правителството не може и не трѣбва за бързи работи да чака свикването на камарата, а има право, въ този изключителенъ случай, да издава разпореждания, имещи законодателенъ характеръ; то има право не само да измѣнява такива врѣмепни положения като туй, което е отъ 1903 г. — отъ гледна точка на формата — но даже да измѣня нѣкои съвършено редовно прокарани закони на страната чрезъ административни разпореждания, подъ едно условие, че ще ги внесе въ най-близката сесия на камарата, за да бѣдатъ одобрени. Ние издадохме нужния указъ на 19 септемврий, въ надвечерното на свикването на камарата, и го издадохме — казахъ и повтарямъ сега, за да се разбере отъ всички — възъ основа на чл. 47 отъ конституцията. Е добръ, този родъ разпореждания, споредъ нашата парламентарна практика и приетата въ странство юриспруденция, подлежатъ само на едно четене, защото тѣзи разпореждания се основаватъ на единъ указъ и този послѣдниятъ е, който се внася на одобрение, и който, разумѣва се, нѣмаше нужда да го четете три пѣти, или да го одобрите на три пѣти: той е указъ, който установява известни правила, които, или ще ги приемете изцѣло, или ще ги отхвърлите изцѣло. Правителството отъ 1903 г., което тожко е издало указъ за това врѣменно положение, щѣше да бѣде право, ако можеше да докаже, че, дѣйствително, условията на 4 октомврий 1903 г., когато е издаденъ указътъ — той подирѣ, въ 1904 г., е публикуванъ въ „Държа-

вентъ вѣстникъ“, до него врѣме е държанъ непубликуванъ . . .

Д-ръ Н. Генадиевъ: Имате грѣшка. Въ 1903 г. е публикуванъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Толковъ по-добръ. Азъ мисля, че въ 1904 г. е публикуванъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: На 1904 г., мѣсецъ януарий, указътъ е разискванъ въ камарата, а е публикуванъ въ 1903 г.

Министъръ Т. Теодоровъ: Азъ мисля, че е публикуванъ въ 1904 г., а е разискванъ прѣзъ 1903 г. — тѣй заключавамъ азъ отъ самия указъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Обратното.

Министъръ Т. Теодоровъ: Указътъ подъ № 58 е издаденъ на 4 октомврий 1903 г., а врѣмепното положение не носи дата — тукъ, въ сборника на законитѣ не се вижда поне. Възможно е да е публикуванъ въ 1904 г., обаче азъ прѣдполагамъ, че е разискванъ прѣзъ сесията на 1903 г., защото въ този указъ е казано, че ще се разгледа въ първата сесия.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Позволете, г. министре, разискванъ е прѣзъ м. януарий 1904 г., въ сжщата сесия, както казвате, отъ 1903 г., която бѣ продължена прѣзъ януарий.

Министъръ Т. Теодоровъ: Безразлично е датата. На 4 октомврий 1903 г., доколкото зная, нито мобилизация бѣше направена, нито нѣкаква война ни прѣдстоеше, нито такава бѣше започната и нѣмаше условия за създаването на едно административно законоположение. Ето дѣ е разликата.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Никой не претендира това.

Министъръ Т. Теодоровъ: И ние, народнитѣ прѣдставители, искаме тогава три четения, защото имаме врѣме и възможностъ да разгледаме туй положение статия по статия. Работата не бѣше бърза, слава Богу, въ него врѣме, на 5—6 октомврий — това се вижда отъ датата на издаване указа: ако е издаденъ на 4 октомврий и се внесе въ сесията чакъ прѣзъ януарий 1904 г., ние имаме тогава още по-големъ право, ако туй положение е стояло непубликувано четири мѣсеца, безъ да е послѣдвала нѣкаква война, нѣкаква външна опасностъ, за да има нужда отъ нѣкаква спѣшностъ, да искаме да ни дадѣхте право, поне въ януарий мѣсецъ 1904 г., да го прѣгледаме като Народно събрание и да го гласуваме, както Богъ далъ, за да нѣма несъобразности и, като се прознесе Народното събрание да се даватъ тия голѣми заплати, поне то да каже, че на раненитѣ, когато лежатъ въ болницитѣ, не трѣбва да се даватъ заплати, а не това да го казва врѣмепното положение. Това не ни се позволи тогава и то не може да се оправдае даже отъ г. Генадиева, съ познатото негово краснорѣчие и ерудиция: то е незащитимо, то остава таково, каквото го квалифицира г. Сажзовъ. Обаче има грамадна разлика между това, което е станало тогава, и онова измѣнение на туй законоположение, което сме направили въ 1912 г.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Възъ основа на този законъ ние метъ пари не сме платили, а ние плащате. Двѣ години сте на властъ и като мислите, че е нередовно съ едно рѣшение да съществува това положение, защо не внесохте законъ въ Народното събрание?

Министър Т. Теодоровъ: Седнете, сега ще Ви отговоря. — Г. Геннадиев казва, че сж гласували това временно положение, но петъ пари не дали; значи, Вие го гласувахте, за да не дадете петъ пари?

Д-ръ Н. Геннадиевъ: Не.

Министър Т. Теодоровъ: Ако бѣше станала войната, не щѣхте ли да похарчите милиони . . .

Д-ръ Н. Геннадиевъ: Щѣхме да похарчимъ.

Министър Т. Теодоровъ: . . . или мислите, че това бѣше единъ несериозенъ актъ и става сериозенъ само въ послѣдствие. — Идвамъ на това прѣсичане, защото то се направи и по-напрѣдъ. Азъ считамъ, че и тогава то трѣбваше да се разгледа като единъ много сериозенъ актъ, както ние сега, въ 1912 г., го разглеждахме. Но защо не го измѣнихте, казва г. Геннадиевъ, защо не поправихте нашитѣ грѣшки? Имахъ случай и другъ пѣтъ да ви кажа, г. г. народни прѣдставители, че слѣдъ като се прогласи мобилизацията и когато за насъ стана нужда, тѣй да се каже, тѣзи закони и други още разпореждания, които се държеха въ тайна въ Военното министерство, да се прилагатъ . . .

Д. Петковъ: Като бѣше тайна, защо бѣше обнародвано въ „Държавенъ вѣстникъ“?

Министър Т. Теодоровъ: И други, които се държеха въ тайна, казвамъ, не за тѣхъ, — . . . ние видѣхме много недостатѣци, които съществуваха, но ние не ги поправихме по причината, която ви каза г. военниятъ министъръ — не ни бѣше тогава време да законодателствуваме. И вие, които дойдохте тукъ и се събрахте на 20 септемврий, за да одобрите военното положение, защото вашето свикване се изискуваше отъ конституцията, всички се съгласихте тогава съ насъ, че не е време да законодателствуваме, че не е време да маждруваме, а е време да се вземе пушката и да се върви на границата, да се създаде нужниятъ ентузиазъмъ и да се надвие опасността. И вие направихте това, вие отидохте на границата, а не стояхте тукъ да законодателствувате. Защо обвинявате сега насъ, че не сме ви възпрѣли тукъ и да ви кажемъ: „Чакайте, закони имаме да разглеждаме“. Ние всички еднакво бѣхме съгласни и всички отъ тази трибуна, въ това число и г. д-ръ Геннадиевъ, заявиха, че моментътъ е съдобносенъ, че сме повикани на едно тежко изпитание и нѣмаме време да поправяме калпаво гласуванитѣ или не добри съставенитѣ закони. Не е, прочее, наша вината, че въ такъвъ моментъ не сме се заели да поправимъ грѣшкитѣ на нашитѣ прѣдшественици. Вината е на тѣзи наши прѣдшественици, които на времето сж имали достатѣчно време и достатѣчно умъ да направятъ единъ редовенъ законъ, а направиха такъвъ калпавъ законъ и го гласуваха по такъвъ единъ начинъ. (Ржкоплѣскане отъ болшинството) Не трѣбва да се прикриватъ отговорноститѣ.

Послѣ, г. г. народни прѣдставители, ако имаме време и възможностъ, азъ щѣхъ да настоявамъ да стоите тукъ да се поправи всичко, защото това положение ни коштува пари и много пари. Но азъ не можахъ и не трѣбваше — и въ това отношение всички трѣбва да ми дадете право — да ви сезирамъ съ въпроса за промѣна на заплатитѣ на офицеритѣ, на унтеръ-офицеритѣ и на войницитѣ въ единъ моментъ, когато тѣ имаха нужда отъ абсолютно душевно спокойствие; ние не можехме въ надвечерното на войната да се пазаримъ за тѣхнитѣ пари и заплати въ единъ моментъ, когато тѣ отиваха да полагатъ своитѣ души. (Ржкоплѣскане отъ болшинството)

Щѣше да бѣде отъ наша страна не само безтактно, не само вѣрно, но и едно безумие да се занимаемъ, въ времето на самата война, съ въпроса за заплатитѣ на тогозъ или оногозъ, единъ въпросъ отъ чисто материаленъ характеръ, който винаги поражда недо-волство, създава завистъ, създава крамола. Може-би г. Геннадиевъ тогава щѣше да аплодира, ако ние до-карахме нашата армия до това положение. Очевидно — не.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Азъ до друго положение съмъ докаралъ нашата армия. Нѣмате право да говорите тѣй.

Министър Т. Теодоровъ: И азъ казвамъ за Ваша честъ, че не щѣхте да ни аплодирате.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Никой не Ви кара да се на-зарите. Но ако мислите, че трѣбваше да мине на три четения, повече имъ дайте, на пока бѣде на три четения.

Министър Т. Теодоровъ: Свършихъ съ това, за което ме прѣкъсна г. Генадиевъ и дохождамъ до това, което сега ме прѣкъсна. Не е, прочее, наша вината, че не е измѣненъ законътъ; вината е на този, който сега говори и не иска да мълчи.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Двѣ години стоите на властъ и нито въ нормално време, нито въ ненормално време не сте поправили никакъвъ недостатѣкъ въ нашитѣ закони.

Министър Т. Теодоровъ: Когато Вие ми покажете другъ вашъ законъ, който има такъвъ недо-статѣкъ като този или другъ още по-лошъ, тогачъ ще Ви отговоря.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Десетъ години викахте про-тивъ закона за чиновницитѣ и нищо не поправихте въ него, а признахте само, че ние сме били прави.

Министър Т. Теодоровъ: Съжалявамъ, че сега не му е времето да се занимавамъ и съ вашия за-конъ за чиновницитѣ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Защо не го поправихте?

Министър Т. Теодоровъ: Съ вашия законъ за чи-новницитѣ ние управляваме десетъ пѣти по-добри, отколкото вие управлявахте съ него, защото въпро-сътъ не е само за закона, а е и въ нравитѣ; ва-шиятъ законъ може-би бѣше добъръ, но вашитѣ нрави бѣха калпави. (Ржкоплѣскане отъ болшин-ството) Ние промѣнихме нравитѣ вмѣсто закона.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Ние знаемъ вашитѣ нрави и ще ги види българскиятъ народъ, но вие викахте противъ закона и нѣро бѣхте длѣжни да поправите.

Министър Т. Теодоровъ: Нашитѣ нрави ще се ви-дятъ въ бѣдѣце, а вашитѣ вече ги знаемъ и съ тѣхъ е сезиранъ държавниятъ съдъ. (Ржкоплѣскане отъ болшинството)

Д-ръ Н. Генадиевъ: Само че ние нѣма защо да се боимъ отъ това.

Министър Т. Теодоровъ: Вие сте безстрашни въ прѣстѣпленията си, не сте се бояли никога отъ тѣхъ. Това е Ваше качество.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Никакви прѣстѣпления нѣ-маме.

Н. Давидовъ: Прѣстѣнитѣ отъ какво ще се страхуватъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Азъ ще моля г. Генерала да не ме прѣкъсва, защото, колкото повече ме прѣкъсва, толкова ще бѣде не въ интереса на спокойното разискване на работата, ще се отклонимъ отъ прѣдмета — не ще бѣда въ недостатѣкъ на мотиви, за да му отговоря. Мълчанието върху миналото е прѣдпочтително и не е сега моментътъ да го разправяме.

Г. г. народни прѣдставители! Този законъ, или по-добъръ казано, туй врѣменно положение, което има силата на законъ, ако ще трѣбва сега да се измѣнява отъ нѣкой народенъ прѣдставителъ, той не може да направи като насъ въ 1912 г., не може да издаде указъ възъ основание на чл. 47 отъ конституцията и да го прѣдложи тукъ за одобрение на едно четене; той може да направи само законодателно прѣдложение. Но законодателно прѣдложение е всѣко прѣдложение, което има за цѣль да отмѣни нѣкой законъ, а не положение — то има силата на законъ. Азъ ви казахъ и ви обяснихъ, защо въ единия случай неправилно е гласувано прѣдложението на едно четене и защо въ другия случай е гласувано правилно измѣнението му съ указъ по чл. 47 отъ конституцията. Но, както гласи това прѣдложение, то има силата на законъ, ние можемъ да го критикуваме, но повтарямъ, то има задължителната сила на законъ, докато не го отмѣнимъ. Тази е правата теория. И понеже днесъ единъ народенъ прѣдставителъ се явява и иска да измѣни едно положение, гласувано въ този или онзи видъ, но което има силата на законъ, той е дълженъ непрѣмъшно да подвъргне своето прѣдложение на три четения. Споръ въ това отношение не може да има. Нашиятъ примѣръ не е неговъ примѣръ: той не е Министерски съветъ, той не е издалъ указъ възъ основание на чл. 47 отъ конституцията, та да иска одобрението му тукъ на едно четене съгласно парламентарната практика. Вие виждате колко погрѣшна би била тая теория, ако ние я усвоиме. Г. Радевъ е написалъ прѣдложение и, подиръ два-три дена отъ като е внесено тукъ, изеднѣжъ той го измѣнява: той една редакция, сега му дава друга — само въ три дена си промѣнява мисълта или редакцията, въ която тя е изразена. Това не е неговъ кабахатъ, защото нѣкой човѣкъ не е безпогрѣшенъ.

Д-ръ Н. Радевъ: Само забѣлѣжка става.

Министъръ Т. Теодоровъ: Да, друга редакция му давате, която е различна отъ първата.

Д-ръ Н. Радевъ: Отъ съдържанието нито йота, нито запетая не съмъ измѣнилъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Недѣйте мисли, че и сега, като го прѣдложите въ формата на забѣлѣжка, ще бѣде безпогрѣшно, и като го приемемъ на едно четене, дѣйствително ще направимъ една хубава работа; то трѣбва да мине на три четения. Ако правителствениятъ прѣдложения, когато иматъ законодателенъ характеръ, трѣбва да минатъ прѣзъ три четения, то прѣдложенията на народните прѣдставители à plus forte raison трѣбва да минатъ на три четения, защото тѣ никога не минаватъ прѣзъ онова уерѣло обсъждане, прѣзъ което минаватъ прѣдложенията на правителството. Последните, освѣтъ че минаватъ по надлежния редъ прѣзъ канцеларитѣ и се прѣглеждатъ отъ хора, които познаватъ материята, но се питатъ и съответнитѣ министерства, които могатъ да се интересуватъ отъ тѣхъ, да кажатъ мнѣнието си върху тѣхъ, и слѣдъ туй уерѣване отиватъ въ Министерския съветъ да се раз-

гледатъ отъ него, и слѣдъ като се поднесатъ на царя за одобрение, чакъ тогава се внасятъ въ Народното събрание, когато за вписане прѣдложения отъ народните прѣдставители не се иска много. Двама-трима души намислятъ да законодателствуватъ, написватъ едно прѣдложение монѣкога и съ карапашъ, прѣдлагатъ го на единъ, на други, на трети въ бюфета да го подпишатъ и болшинството обикновено par complaisance го подписва, защото не носятъ отговорностъ, по нѣкой пътъ само като получатъ едно повърхностно впечатление за материята, безъ да отидатъ да изучатъ самитѣ мотиви на закона, какъвъ е текстътъ и т. н. Тѣй че, здравата теория, постановленията на нашия правилникъ изискватъ туй прѣдложение, ако бѣде прието по начало, да бѣде четено и разгледано на три четения; ако не бѣде прието на първо четене, само тогавъ ще остане съ едно четене и който иска да има въ случая само едно четене, трѣбва да го отхвърли.

Сега по сѣщностъта на самото прѣдложение. Г. Радевъ иска да изправи една несправедливостъ съ това прѣдложение. Азъ ще кажа, както г. военниятъ министъръ, че въ врѣменното положение за паричното довольствие на офицеритѣ има нѣколко недостатѣци. Ние и прѣзъ врѣме на войната, и сега, прѣзъ врѣме на нашиятъ засѣдания, когато сме сравнително поохолни, бихме могли да прѣдложемъ тѣзи прѣпятствия — г. военниятъ министъръ ви каза, че той е занятъ съ текущата работа — и бихме могли да намѣримъ едно свободно врѣме, за да изправимъ неговитѣ недостатѣци. Но, г. г. народни прѣдставители, вие знаете отъ самото начало, че нашата редовна сесия бѣше къса и ние се захемъ съ разглеждането на най-бързитѣ работи; послѣ, вие сами си отложихте засѣданията, отидохте си. Слѣдъ това се събрахте и сега можемъ пакъ да се занимаемъ, но отъ нѣколко вече мѣсеци сме се подъ впечатлението, че нашата война е къмъ своя край, подъ което впечатление бѣхме още прѣзъ декемврий мѣсецъ, когато се разпусна валната сесия, че перспективата за миръ тогава бѣше близка — ние имаме делегати въ Лондонъ да подписватъ мирния договоръ — и не мислѣхме да правимъ отгукъ-нататѣкъ законъ, за да опрѣдѣлимъ първа заплата на офицеритѣ, на унтеръ-офицеритѣ, на лѣкаритѣ, на свещеницитѣ, на учителитѣ, на телеграфо-пощенскитѣ служаци, на желѣзничаритѣ и пр., защото трѣбва да ви кажа, че туй врѣменно положение прѣдизвика цѣла литература отъ недоразумѣния, за да се разясни въ отдѣлни случаи какъ трѣбва да се постѣпи, защото то е много недостатѣчно и много непълно. Всичко това да се направи въ този моментъ, когато ние сме въ края на войната, считаме, че е нецѣлесъобразно. Нека прѣдположимъ, че ние ще го поправимъ и вмѣсто да дадемъ три пѣти дневни пари, четири пѣти заплата на единъ офицеръ, ще имъ дадемъ два пѣти, а на други, на които не имъ даваме никакъ, или имъ даваме 12 л. въ годината, ще дадемъ 36 л. Кажете ми, какъ ще се уреди този въпросъ? Заплатитѣ за миналото врѣме сѣ броени вече. Ще дадемъ ли обратна сила на този законъ? — Не. Ако всичко, което е броено нѣма да искаме назадъ, а ще трѣбватъ нови, други суми — защото трѣбва да знаете, че приблизително 12 милиона лева, отиватъ на мѣсецъ само за тѣзи заплати — отъ какъ ще ги намѣримъ тѣхъ, тѣзи нови парични срѣдства?

П. Парапановъ: Тази смѣтка не правимъ ние.

Министъръ Т. Теодоровъ: И трѣбва да ви кажа, че тая материя не е тѣй лесна. Ето, тукъ имате едно прѣдложение само за единъ въпросъ и то такъвъ въпросъ, който единъ ще го намѣратъ справедливъ, други несправедливъ, а около това прѣдложение

може да има още 30 други въпроси, които се възбуждат и ние не можем да свършимъ въ 30 дена. И всичко това нѣмаше да има единъ практически резултатъ, защото не можемъ да дадемъ на нашия законъ обратна сила; то щѣше да бѣде най-големата несправедливостъ отъ всички несправедливости — да гласуваме ние въ туй Народно събрание законъ по такава една материя съ обратна сила, когато туй никѣдъ въ свѣта не може да става. А щомъ азъ не мога да поправа туй, което е вече станало и което е било дадено, и когато сме вече къмъ края на войната — ние днесъ можемъ да кажемъ, че сключването на мира, може-би, не отстои толкова дълго и, може-би, е въпросъ само на нѣколко недѣли, или само нѣколко дни — защо да отиваме да се занимаваме съ този въпросъ, съ прѣработване на цѣлото? А ако не можемъ да прѣработимъ цѣлото, защо трѣбваше г. Радевъ, въпрѣки съвѣтитѣ, които му се дадоха отъ тукъ, да се занимава съ единъ частиченъ въпросъ, за да уреди положението само на една категория хора?

Г. Николовъ: За нѣкои свои приятели.

Д-ръ Н. Радевъ: Азъ нѣмамъ приятели, азъ говоря за българи, а не за социалисти. Отхвърлямъ съ прѣзрѣние подобни подозрѣния.

Министъръ Т. Теодоровъ: Нѣма ли да бѣдемъ несправедливи, когато ще се занимаваме съ едно прѣдложение за уреждане по справедливъ начинъ положението на една категория войници, на една категория офицери, български герои ще кажа и азъ, както всички се изказаха по-рано, а пъкъ да забравимъ други, и нѣма ли да бѣдатъ мнозина като г. Сакъзова, да ни кажатъ — азъ всѣкога съмъ билъ противъ тѣзи аргументи — „понеже не можете да направите за всички, недѣлите прави и за тѣзи“. То е кривъ аргументъ. Но въпросътъ за туй врѣменно положение е вече тѣй уязвѣлъ, неумѣстността му и нецѣлесобразността съ тѣй явни, че казимъ ли да се занимаваме само съ единъ въпросъ, и то по инициативата на единъ народенъ прѣдставителъ, безъ да засегнемъ и другитѣ, ще бѣде само по себе си една несправедливостъ, справедливостъ, но само за едни, несправедливостъ за 29 други категории. По-прѣдпочтително е въ такъвъ случай, ако ние мислите, че днесъ моментътъ е вече по-благоприятенъ, прорисе както казватъ французитѣ, за едно законодателно измѣнение на туй врѣменно положение, което безусловно трѣбва да бѣде промѣнено, нѣма освѣнъ да ни го кажете и гласувате въ такъвъ смисълъ, тогава ние ще се занимаемъ, за да го измѣнимъ и ще ви внесемъ цѣлъ редъ измѣнения въ него, но, азъ мисля, че тая работа ще бѣде твърдѣ неблагоприятна, може да има лоши послѣдствия, други, не парични, разумѣва се, и по-хубаво е, като не е могло, по силата на нѣщата, въпрѣки нашата добра воля и въпрѣки вашата още по-добра воля, да се поправи досега, да остане сѣ сѣщото до края на войната. Ето защо, като изхождамъ отъ това положение, азъ казвамъ, че прѣдложението се внася въ единъ неумѣстенъ моментъ, то е отъ друга страна нецѣлно, то засѣга само една категория хора, то не исправя несправедливоститѣ на това врѣменно положение и, въ такъвъ случай, по-добъръ е да се отхвърли по принципъ, отколкото да се заловимъ да се занимаваме съ него, и само съ него. Ако желасте, гласувайте едно пожелание да се занимаемъ вѣстремно и да ви прѣдставимъ единъ законопроектъ, може-би, отъ днесъ въ 10 дена ще ви изработимъ единъ законопроектъ за всички подробности, да поправимъ туй положение, по недѣлите приема едно прѣдложение, което се касае до сѣдбата, или материалнитѣ интереси само на една категория хора

офицери, именно ония, които сѣ ранени и лежатъ тукъ.

Сега по сжщността на самата работа азъ не считамъ, че това е най-големата несправедливостъ на това положение, защото това положение, както се изясни вече отъ г. военния министъръ, прѣдвижда, че откъмъ стане мобилизация, всички офицери, където и да се намиратъ тѣ, освѣнъ заплатата си, получаватъ още и известни дневни. Но, откогато се обяви войната, отъ дѣна на обявяването на войната, тѣзи, които се намиратъ въ театра на военнитѣ дѣйствия — другитѣ си оставатъ въ сжщото положение — получаватъ вече полови пари, равни на дневнитѣ. Това е твърдѣ цѣлесобразно и разумно: прѣдполага се, че войната вече излага хората на лишения и мъжнотии да си доставятъ всичко туй, което имъ е необходимо. На войника всичко му се дава отъ казана, той съ пари нѣма кѣдъ да отиде да купува, неговитѣ нужди сѣ по-ограничени, но удовлетворението нуждитѣ на офицера е много по-мѣчно, даватъ му се полови пари, но кога и на кого? Който е на театра на войната. Какво сме направили ние сега, за да опрѣдѣлимъ, кой ще получава тѣзи полови пари? Щабътъ на армията, който е единствено компетентенъ — военниятъ министъръ не е компетентенъ, обаче то не значи, че той не отговаря, но ние искаме да установимъ компетентността — щабътъ на армията, който води войната и въ отношение воденето на войната не зависи отъ военния министъръ — военниятъ министъръ не може да командува армията, той нѣма правата на главнокомандующия, нито правата на щаба на армията — той е единичниятъ, който може да каже кѣдъ е сега театрътъ на войната. Нашата войска мобилизирана, изпратена на турската граница, има войскови части и въ Стара-Загора, има и въ Пловдивъ, и въ Варна, и въ София. Кой е сега театрътъ на военнитѣ дѣйствия? И нашиятъ щабъ на армията, съ тайни или явни заповѣди, то е безразлично — като кажатъ секретно, мислятъ, че кой знае какво безчестие се върши, по естеството си работата е секретна — казва, че театрътъ на военнитѣ дѣйствия, именно, за да се опрѣдѣли дѣйствието на военното положение — ще бѣдатъ Бургаскиятъ и Старозагорскиятъ окръжи, ми се струва, съ обозначенитѣ погранични околии и Пловдивскиятъ окръгъ съ Пазарджикъ. Другитѣ градове София, Враца и т. н. тѣ не сѣ театрътъ на военнитѣ дѣйствия, макаръ че и тамъ войски се мобилизиратъ, реквизиция се върши. Това е театрътъ на военнитѣ дѣйствия. И щомъ нашитѣ войски минаватъ границитѣ, докѣдѣ отидатъ нататкъ сѣ е театрътъ на военнитѣ дѣйствия. Казано е на изтокъ отъ това и докѣдѣ отидатъ е сѣ театрътъ на военнитѣ дѣйствия. Но законътъ сега прави още едно различие и между тѣзи, които оставатъ въ театра на военнитѣ дѣйствия и онѣзи, които сѣ въ неприятелска територия. На тѣзи, които сѣ въ неприятелска територия, се плаща още единъ път. Защо е направено това? Вѣроятно по прѣдположение, че въ неприятелска територия е още по-мѣчно, отколкото въ държавата, да се набавятъ известни прѣдмети и трѣбва да се плати повече, вѣроятно е направено за насърчение, доколкото плащането може да насърчи единъ човѣкъ да върви напредъ, да отиде въ неприятелска територия. И ние трѣбва да бѣдемъ щастливи, че плащаме двойни полови пари, че ходимъ въ неприятелска територия и че имаме за много офицери и войски да плащаме такива дневни. Турцитѣ нѣма да платятъ нищо за влизане въ чужда територия; никакви двойни полови пари нѣма да плащатъ. Но тѣ сѣ именно за окайване, а ние сме, които трѣбва да се радваме и да бѣдемъ доволни, че плащаме за влизане въ чужда територия. Ето мисълта на закона. Ако е тая мисълта на закона, ние, очевидно е, че не можемъ на офи-

церитъ — за войницитъ дума не става — които, бидейки по-рано въ театра на войната, или бидейки даже въ чужда територия, ползувайки се съ двойни полови пари, като бъдат ранени, или като заболѣятъ и дойдатъ тукъ и лежатъ, напр. въ Александровската болница, или въ Червения кръстъ, или въ болницата въ Търново, да плащаме сѣщитъ поледи пари. Г. г. народни прѣдставители! На-ли искате справедливостъ. Справедливостта въ случая е нѣщо много релативно, защото при съставянето на тѣзи закони справедливо е не само онуй, което мислимъ, че е равно — ние отъ равенство не се ръководимъ — а справедливостъ има въ прѣдизвяване положението на отговорност на всѣкиго одного, нуждитъ, срѣдствата, които сж били потрѣбни и т. н. Та, ако искате да говоримъ за справедливостъ, може ли да се счита, че оны, които е на Чаталджа, въ неприятелска територия и депоношно стон, бди, въ твърдѣ лоши хигиенически условия, рискувайки въ всѣки единъ моментъ или да бъде убитъ, или да умрѣ тамъ, е въ сѣщото онова благоприятно положение, както този, който, бидейки вече раненъ, повече или по-малко тежко, . . .

Д-ръ Н. Радевъ: Съ отрѣзанъ кракъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: . . . или бидейки заболѣлъ, вече се намѣрва въ една болница, дѣто всичко му се доставя: и медикаменти, и храна, и лѣкарска помощъ, и всичко. Г. г. народни прѣдставители! Щомъ говорите за справедливостъ, ами тѣ не сж въ еднакво положение, ами ранениятъ човѣкъ не е загиналъ. Раненъ е или боленъ, и може да загине, ами и тамъ загинватъ, и онѣзи, които сж останали тамъ, сигурни ли сж, че нѣма да загинатъ? И тѣй е нареденъ законътъ, че щомъ като единъ офицеръ дойде тукъ, като не е налице въ частта си, като не е на поста си тамъ, третира се съ по-малко дневни. Защо вие считате, че непрѣмънно трѣбва да се уравни? Ако има тукъ недостатъци и несъобразности, тази ли е най-големата? Не, очевидно не. Ние започваме отъ онова, което е по-малко сжестовено, като прѣнебрѣгваме онова, което е много по-сжестовено и по-кривотно. Ето по кои съображения, по съображения, ако щете, не само на справедливостъ, но и на тактъ и на недразнене и невъзбуждане въпроси отъ такъви чисто материяленъ характеръ, азъ съмъ на мнѣние, да изоставимъ тази материя и да не законодателствуваме по нея по този начинъ въ този моментъ на общо възбуждение. Вмѣсто да поправимъ вѣжди, ще извадимъ очи. Вмѣсто да достигнемъ нѣкаква справедливостъ и за това да ни благодарятъ едни, че сме я достигнали, ние, напротивъ, ще дадемъ основание на много хора да ни кажатъ, че вие правите сѣ по хатъръ работитъ — за едни-кои има кой да се смисли, а за насъ нѣма кой да се смисли — и че правителството се отнася къмъ едни така, къмъ други иначе. И азъ мисля, че по-право, по-цѣлесъобразно е да си признаемъ истината. Законътъ е лошъ, обаче не сме имали достатъчна опитностъ, речете, не сме имали достатъчна прѣвидливостъ — но всички сме виновни за това — да го направимъ на врѣмето да стане добъръ, и ето че войната ни завари съ него. Войната ни завари съ много недостатъци на този законъ, съ цѣлъ редъ недостатъци. Ще апелирамъ къмъ патриотизма и благоразумието на всички онѣзи, които прѣзъ врѣме на войната, герои, давайки такива блѣскави примѣри на самопожертвование, жертвувайки душата и тѣлото си, живота си за отечеството, да не ни придирайтъ за тѣзи малки неправди, за дѣто на едни сме дали малко повече, на други малко по-малко поледи дневни. Азъ съмъ убѣденъ, че всички ще се съгласите да признаемъ, че сж се

били и сражавали не заради грошоветъ и лѣвоветъ, които сж прѣдвидени въ туй врѣменно положение, а сж се грижили и жертвували за отечеството, да покриятъ България съ тая слава неувѣдаема, съ която дѣйствително тѣ я покриха и я издигнаха толкова високо въ очитъ на народитъ. (Ръкоплѣскане отъ болшинството) Ако дѣйствително въ положението на нѣкои отъ тѣзи хора е станала нѣкаква несправедливостъ, ще имаме врѣме подиръ войната да я изправимъ. Ние ще имаме случай да гласуваме, ще имаме специални нѣколко случая да дойдемъ на помощъ на всички, които сж пострадали, . . .

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Даване пособия на болнитъ и на раненитъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: . . . като дадемъ пособия на болни и на ранени за лѣкуване, но ще направимъ това по специаленъ начинъ, съ специално обезщетение, а не съ увеличение на дневнитъ имъ. И по този начинъ ние ще извършимъ едно дѣло много по-справедливо и много по-достойно и за тѣзи, за които го правимъ, и за насъ, които го правимъ.

Съ това азъ мисля, че изчерпвамъ материята и апелирамъ, прѣди всичко, къмъ самия прѣдложителъ, да оттегли прѣдложението си. По този въпросъ не може да се прави въпросъ на амбиция. Нѣма съмнѣние, че чувствата, които сж диктували туй негово прѣдложение, сж твърдѣ похвални. Г. Радевъ констатира една, споредъ него, несправедливостъ и се грижи заради нейното поправяне. Той има това право като народенъ прѣдставителъ, прѣдставя я прѣдъ васъ, ние, обаче, другитъ, които въ грижата си да дадемъ справедливостъ на всички, намираме, че по този начинъ, чрѣзъ едно частично прѣгледжане само на едната страна на въпроса, рискуваме вмѣсто да поправимъ несправедливостта да направимъ много по-голема несправедливостъ и да се изложимъ на роптание много повече, отколкото сега. Вие знаете, че въ живота на хората се случва понѣкога едно такова поведение, което не е винаги за прѣпорѣчване, но което понѣкога се налага, потемне не можешъ да удовлетворишъ всички, не давашъ никому. Отъ друга страна, трѣбва да ви кажа, че сумата, потрѣбна за неговото прѣдложение, която г. Радевъ изчислява на 50—60 хиляди лева, по моето прѣсмѣтане може да хвърли 800 хиляди до единъ милионъ лева, а това е тоже едно съображение твърдѣ важно, ако паритъ трѣбва да се броятъ прѣзъ врѣме на самата война и което нѣма да бъде толкова важно, ако паритъ може да се броятъ въ едно друго нормално врѣме, когато ние ще можемъ да разполагаме съ повече срѣдства. Не забравяйте, че паритъ ни сж нужни, прѣди всичко, да изкараме войната съ честъ и докрай и послѣ вече да поправяме несправедливоститъ, които може да има въ нашата вътрѣшна организация, въ нашето законодателство. За тѣзи вторитъ ние ще имаме достатъчно врѣме за да намѣримъ пари и да платимъ и по-сетнѣ, но за онова важното, за изкарването, както казахъ, съ честъ и на добъръ край войната, паритъ ни сж извънредно нужни сега. Нѣма нужда да ви го казвамъ, защото всѣки единъ отъ васъ знае, че днешнитъ войни се правятъ съ пари, съ пари и пакъ съ пари, и само съ пари. (Ръкоплѣскане отъ болшинството) Ако е така, азъ бихъ молилъ, ако има още господа да говорятъ, или да говорятъ кжсо, или да се съгласятъ съ възгледа на правителството. Бихъ молилъ даже самия г. Радевъ, като вземе актъ отъ данъта на почитъ, която всички прѣждеговоривши му отдадоха на прѣдложението и отъ нашата, да вземе въ внимание нашитъ мотиви и да си оттегли самъ прѣдложението, за да нѣма нужда прѣдложе-

нието да ходи въ комисията и да се разширява въпросът повече.

Д-ръ Н. Радевъ: Не мога да го оттегля.

Министъръ Т. Теодоровъ: Защото, може-би, ние ще помислимъ, най-послѣ, да внесемъ тукъ, въ камарата, нѣкои корективи оттукъ-натѣй, не за миналото, миналото е вече свършено, а само за бъдещето, защото, ако влѣземъ да разправяме миналото и вземаме назадъ пари и отъ умрѣли, и отъ убити, тя е невъзможна материя, ще се съгласятъ, и ще бъдемъ въ висша степенъ по-несправедливи, но за бъдещето, ако имаме достатъчно време и мирътъ се сключи, ще се постараемъ да направимъ нѣщо оттукъ-натѣй.

Председателъ: Понеже има нѣколко души записани, за да съкратимъ дебатитѣ, позволете ми да дамъ едно малко обяснение по въпроса за начина на гласуването, защото тоя въпросъ е свързанъ съ правилника, а ние въ силата на правилника бдимъ за приложението му.

Нашата парламентарна практика е била колѣблива по въпроса, да-ли извѣстно предложение трѣбва да минава на три четения или само на едно. Имало е време, когато предложения отъ законодателенъ характеръ сж минавали всѣкога на три четения, но имало е и време, когато такива предложения сж минавали само на едно четене, когато по своето сжщество не сж подлежали на измѣнение, а е трѣбовало *tel quel* да се приематъ или отхвърлятъ. Но сега се ръководимъ по единъ изриченъ текстъ на нашия правилникъ — чл. 42 алинея втора, която гласи, че предложенията отъ законодателенъ характеръ трѣбва да се гласуватъ както всички законопроекти, а предложението на г. д-ръ Н. Радевъ е предложение отъ законодателенъ характеръ. Слѣдователно, по тоя въпросъ излишно е да ставатъ дебати, а по сжщество ще трѣбва обязательно предложението да мине на три четения и ще трѣбва да го предлагамъ на гласуване три пѣти. Подиръ това обяснение, което искахъ да направя, за да улесня дебатитѣ, азъ моля г. г. народнитѣ представители, които ще взематъ думата — защото мнозина сж се записали — да се не впускатъ ако е възможно въ разискване на тоя въпросъ, а да се спратъ единствено на сжществото на предложението на г. д-ръ Н. Радевъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Г. председателю! Ще Ви моля да ми дадете думата само за една минута за лично обяснение.

Министъръ Т. Теодоровъ: Ако би че има записани още нѣкои оратори и не се отказватъ, ще моля

да се вдигне засѣданието и дебатитѣ да се продължатъ въ слѣдующето засѣдание, защото сега ще имаме министерски съвѣтъ; той щѣше да стане още въ 5½ ч., а сега е вече 6 ч. и другаритѣ ни чакатъ. Ако дебатитѣ не траятъ повече отъ 10 минути, може и сега да се разисква, но ако сж записани повече оратори, моля да се вдигне засѣданието.

Председателъ: Тогава дебатитѣ оставатъ за въ понедѣлникъ. Които приематъ предложението, направено отъ г. министра на финанситѣ...

Министъръ Т. Теодоровъ: Ако не се откажатъ ораторитѣ, разбира се.

С. Дръжковъ: Послѣ думитѣ изказани отъ г. министра на финанситѣ и отъ г. министра на войната, че присмането или отхвърлянето предложението на г. д-ръ Никола Радевъ съставлява повече въпросъ на тактъ, отколкото на справедливостъ, или несправедливостъ, и ако г. Радевъ го оттегли, азъ ще се откажа отъ правото си да говоря.

Х. Поповъ: Азъ не се отказвамъ и искамъ да говоря по тоя въпросъ.

Председателъ: Понеже има мнозина записани да говорятъ, не остава, освѣтъ да отложимъ рѣшенията по това предложение за понедѣлникъ. Моля г. г. народнитѣ представители да се съгласятъ да се вдигне засѣданието, а продължение на днешния дневенъ редъ и разискването на нѣкои предложения и законопроекти, които сж вече внесени, и които сжщо така трѣбва да влѣзатъ въ дневния редъ, да останатъ за понедѣлникъ въ 2 ч. подиръ обѣдъ, а именно:

1. Да се довършатъ разискванията по предложението на г. д-ръ Н. Радевъ.
2. Второ четене законопроекта за безплатно превозване по желѣзницитѣ и т. н., както сж отбѣлжани въ днешния дневенъ редъ.

Отъ мнозинството: Прието!

Н. Санжовъ: Искамъ думата по дневния редъ. Има нѣколко интерпелации, които трѣбва да се поставятъ на разглеждане.

Министъръ Т. Теодоровъ: Ще останатъ за идущия четвъртъкъ.

Председателъ: Вдигамъ засѣданието.
(Вдигнато въ 6 ч. 30 м. вечерята)

Председателъ Д-ръ С. Даневъ.

Секретаръ: В. п. Николовъ.

Началникъ на Стенографското бюро: Т. Гължбовъ.